

AZ ELSŐ HAZAI ÚJSÁGÍRÓVERÉS NYOMÁBAN*

A cím több szempontból is idézőjelbe kívánkozik. Egyrészt, mert jelen közleményünk után is úgy véljük, további sajtótörténeti búvárkodást igényel, hogy ki is volt az első megvert magyar újságíró. (A sajtó modern történetében, mint tudjuk, nem ritka, hogy újságírók fizikai erőszak áldozatául esnek, és nyilván bőségesen vannak e szomorú tendenciának történeti előzményei.) Másrészt az idézőjel azért is indokolt volna, mert a történet egyik főszerepét játszó újságíró – kései utódaival ellentétben – megverésére legfeljebb csak közvetett módon szolgáltatott okot mindazzal, ami a tolla alól kikerülve, nyilvánosságot kapott. A több mint másfél évszázados eset felidézését nemcsak azért tartjuk fontosnak, mert kétségtelen áthallásai a sajtó hazai történetén át napjainkig ívelnek, hanem azért is, mert a magyar politikai újságírás kiemelkedő egyénisége, *Kossuth Lajos* életének lényegében ismeretlen epizódja.

A történetek röviden az alábbiakban foglalhatók össze. A *Pesti Hírlap* szerkesztőjének Szép utcai lakása közelében rendszeresen gyalázkodó falfirókák jelentek meg, névtelen leveleket kapott ő illetve szállásadója is, s egy idő után *Kossuth*hoz közelállók kezdték figyelni a házat, hogy elkapják a sértegetések anonim szerzőjét. 1841. november 27-én éjjel 23.00 óra után a házmester illetve *Kossuth* inasa meglesték a házfalra feliratot mázoló alakot, majd az inas alaposan megverte az illetőt, amikor az áldozatról kiderült: a konzervatív *Nemzeti Újság* munkatársa, *Hindy János* volt az. (Utóbbi természetesen – mint majd látjuk – tagadta a sértegető feliratok „szerzőségét”.)

A korabeli közéletben nagy port kavart az ügy.

I. *Hindy János* (1805 ?-1875) Bars megyei birtokos családból származott, 1838-ban ügyvédi oklevelet szerzett.¹ 1840-ben lett a konzervatív *Nemzeti*

* Készült a Széchenyi István Ösztöndíj támogatásával.

¹ *Hindy* keresztneveként az *Iván* is elterjedt a szakirodalomban, ő maga az 1840-es években a *Jánost* használta. Születési éveként *Szinnyei* adattárában – és ennek nyomán szinte minden más későbbi munkában is – 1800 szerepel, ez minden bizonnyal téves, az 1805-ös adatot *Nagy Iván* családtörténetéből vettük át. Utóbbit inkább valószínűsíti, hogy 1841-ben készült orvosi vizsgálata (ld. alább) 35 évesnek mondta, ami már elfogadható pontatlanság (36 helyett). Vö. *SZINNYEI JÓZSEF*: Magyar írók élete és munkái. IV. köt. Bp., 1896. 884–885. has.; *NAGY IVÁN*: Magyarország családai czímerekkel és nemzékrendi táblákkal. Pest, 1857. V. köt. (CD-ROM, Arcanum, 1999.); *KEMPELEN BÉLA*: Magyar nemes családok. V. köt.

Újság munkatársa, mind a kortársak minősítéseiben, mind a sajtótörténetben több helyen is „szerkesztő”-nek nevezik, holott valójában nem volt az.² Tevékenysége inkább mai szóhasználattal az olvasószerkesztőhöz, korabeli kifejezéssel: segédszerkesztőhöz állt a legközelebb, hiszen a leghosszabb ideig állt a lap alkalmazásában, az egyes cikkek terjedelmének, hangnemének kialakításában lehetett komoly szerepe, vélhetően néhány kommentár, lapalji jegyzet szerzőjében is őt gyaníthatjuk, bár tény, hogy nevét sehol nem írta alá, azonosítható névbetűt sem használt. Az 1840-es évek első felében levelezéséből arra következtethetünk, hogy a lap terjesztésével kapcsolatos ügyeket is ő koordinálta, elsősorban az azt anyagilag is támogató, magas rangú egyházi személyek felé.³ *Hindy* személyisége mindenestre pontosan beleillett a *Nemzeti Újság* szélsőségesen konzervatív, klerikális arculatába. (A lap a katolikus egyház érdekeinek szócsöve, a konzervatív tábor maradibb szárnyának orgánuma volt.⁴) A lapot szerkesztőként 1839-től 1842-ig Nagy Pál (1788-1859) jegyezte, aki finoman szólva nem különösebben tűnt fel tehetségével, 1842-ben azért kellett mennie, mert munkatársa, a *Nemzeti Újság* melléklapját, a *Hasznos Mulatságok*-at szerkesztő *Nagy Ferdinánd* durva támadást intézett *Kölcsey Ferenc* emléke ellen.⁵ A tulajdonosi jogokat a *Nemzeti Újság* jogelődjét alapító *Kultsár István* (1760-1828) özvegye, *Perger Anna Mária* gyakorolta. A konzervatív, Habsburg-hű *Hindy* 1845-ben túlbuzgósága miatt vált ismertté (a hivatalos közzététel előtt udvari körökből bizalmasan megszerezte és közölte az új adminisztrátorok névsorát⁶),

Bp., 1911. (CD-ROM, Arcanum, 2001.) Tévesen István-nak nevezi és születését 1820-ra (!) teszi: O'SVÁTH GYULA: Irodalom és tudomány. In: Bars megye. Szerk.: BOROVSZKY SAMU. Bp., é.n. [1903] (Magyarország vármegyéi és városai)

² A korszak vezető újságíróinak jegyzékében hangsúlyosan ismerteti (a *Nemzeti Újság* „első szerkesztőjének” nevezve) *Hindy* életét, tevékenységét: PINTÉR JENŐ magyar irodalomtörténete. Tudományos rendszerezés. VI. köt. Bp., 1933. 52., 74. p. Tevékenységének tisztázásáról ld.: DEZSÉNYI BÉLA: *Nemzeti Újság, 1840–1848*. In: Regnum. Egyháztörténeti Évkönyv, 1940–41. Bp., 1941. 313–356. p. (továbbiakban: DEZSÉNYI, 1941.) 344. p. Álláspontunk szerint inkább Dezsényinek van igaza, amikor azt írja, hogy „egyéni munkásságának emlékét egyetlen cikk sem őrzi” az előző jegyzetben idézett Szinnyeivel szemben, aki szerint a „a lapban több értekezése jelent meg”.

³ Ld. pl. Liphay Endre esztergomi kanonok *Hindy*hez, mint „expeditor úr”-hoz 1844-ben intézett leveleit. Magyar Országos Levéltár (továbbiakban: MOL.) R 319. (= 1526 utáni gyűjtemény. Kisebb családi fondok.) 26. cs. *Hindy*-család. (Filmtár. 47319. sz. tek.) sz.n.

⁴ Ld. részletesen: DEZSÉNYI, 1941.; ill. KOSÁRY DOMOKOS: A kétféle *Világ* és a konzervatívok. In: A magyar sajtó története. 1. köt. 1705-1848. Szerk. KÓKAY GYÖRGY. Bp., 1981. 731-750. p. (továbbiakban: KOSÁRY, 1981.) 749-750. p.

⁵ Ld. pl. DEZSÉNYI, 1941. 314-318. p. A lap egyébként Nagy Pál szerkesztésében 1840 januárjától jelent meg *Nemzeti Újság* címen – mint egy laptársa sokat sejtetően fogalmazott – „eddig szellemében”, vagyis konzervatív modorban. *Jelenkor*, 1841. 3. sz. (január 9.) 9. p.

⁶ DEZSÉNYI, 1941. 342., 344. p.

majd 1849 után is a katolikus egyház közéleti tevékenységének szolgálatában állt, 1852-1864 között a Szent István Társulat ügynöke.⁷

Hindy Jánosnak Kossuth Lajossal éppen akkor támadt konfliktusa, amikor a közéletet jórészt amúgy is a *Pesti Hírlap* nyomán támadt belpolitikai viharok jellemezték. Történetírásunkban már sokoldalúan feltárt, hogy Kossuth szerkesztői munkája milyen alapvető hatást gyakorolt a magyar újságírás történetére, továbbá – mint az első modern értelemben vett, jól szerkesztett politikai lap – a polgári átalakulás ügyének is az egyik legfontosabb mozgatórugója lett.⁸ A Kossuth által vezércikkekben, továbbá a lap tudósításaiban „tematizált” belpolitikai kérdések, a közélet iránti érdeklődést indukáló hatása nemcsak mozgósította az 1839–1840. évi országgyűlés részleges sikerei miatt „elfáradt” ellenzéket,⁹ hanem polarizálta az egész politikai közvéleményt. Széchenyi István: *A kelet népe* c., Kossuth-ellenes röpirata, valamint az annak nyomán megindult sajtóvita nemcsak a vármegyei közgyűlésekben nyilvánosan politizáló, valamint a véleményét újságcikkekbe, röpiratokba foglaló személyiségeket mozgósította,¹⁰ hanem azokat is, akik – a

⁷ Munkájáról ld. pl. Danielik János levelei Hindy Jánoshoz: MOL. R 319. 26. cs. sz.n.; Csajághy Károly levele Hindy Jánoshoz, 1853. április 8.: Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára. (továbbiakban: OSzKkt.) Levelestár; illetve: Falk Miksa és Kecskeméthy Aurél elkobzott levelezése. Sajtó alá rend.: ANGYAL DÁVID. Bp., 1925. (Magyarország újabtkori történetének forrásai.) 429. p.

Megjegyezzük, Hindynek feleségétől, Nehéz Júliától született fiai közül kettő szintén ismert a sajtótörténetben. A kisebbik, Géza (1850–1895) kevésbé, Hindy Árpád (1843–1897) viszont nemcsak az 1860-as évek önkényuralom-elleni mozgalmaiban vállalt aktív szerepével hívta fel magára a figyelmet, hanem azzal is, hogy *A Hon* munkatársaként, az *Ellenőr*, az *Aradi Közlöny* és a *Kolozsvár* szerkesztőjeként a dualizmus korának egyik legjobb tollú újságírója lett. (Felesége, az 1848–49-es hivatalos lapot, a *Közlöny*-t szerkesztő Gyurmán Adolf lánya volt, aki – érdekes előzményként – a *Hazai s Külföldi Tudósítások*-nál, majd az 1840-es években a *Pesti Hírlap*-nál is dolgozott.) Témánk szempontjából fontos megjegyezni, hogy az 1880–1890-es években sajtótörténeti elemzéseket is közzétett a reformkori lapkészítésről, Kultsár István szerkesztői munkájáról például az *Ellenőr* és az *Erdélyi Múzeum* hasábjain. Személyéről ld. legutóbb: SZÉCHY ANDRÁS: Kossuth és Táncsics vonzásában. Gyurmán Adolf és Hindy Árpád emlékezete. In: *Ezredvég*, 1999. március. [Online: <http://magyarirodalom.elte.hu/ezredveg/9903> – 2005. május.]

⁸ Ld. pl.: BUZINKAY GÉZA: *Kis magyar sajtótörténet*. Bp., 1993. [Magyar Elektronikus Könyvtár: <http://www.mek.iif.hu> – 2005. május.]; külön.: KOSÁRY DOMOKOS: Kossuth és a Pesti Hírlap. In: *A magyar sajtó története*. I. köt. 1705–1848. Szerk. KÓKAY GYÖRGY. Bp., 1981. 665–713. p. (A számos Kossuth-életrajz vonatkozó ismertetésétől eltekintettünk.)

⁹ Az országgyűlés utáni fáradtsággal kapcsolatos kifejezéseket maga Kossuth használta, ld.: KOSSUTH LAJOS: *Felelet gróf Széchenyi Istvánnak Kossuth Lajostól*. [1841] In: Ferenczi Zoltán (szerk.): *Gróf Széchenyi István: A Kelet népe*. Bp., 1925. (Gróf Széchenyi István összes művei, 5.) (Magyarország újabtkori történetének forrásai.) 411–524. p.; 481. p.

¹⁰ A Kossuth–Széchenyi-vita terjedelmes szakirodalmából ld.: Gróf Széchenyi István írói és hírlapi vitája Kossuth Lajossal. I. r. (1841–1843) Szerk.: VISZOTA GYULA. Bp., 1927. (Ma-

modern közéletben távolról sem ismeretlen módon – névtelen gyalázkodással, fenyegetőzésekkel próbálják a közélet szereplőit megfélemlíteni, eltántorítani. Egyetérthetünk azokkal a történetírói megnyilatkozásokkal, melyek szerint *Széchenyi*, majd a konzervatív publicisták *Kossuth*-elleni támadása indirekt módon, de ösztönzőleg hatott *Kossuth* kicsinyes gyűlöllőinek ambícióira.¹¹

Hindy éjszakai megverése egyébként – a politikai és zurnalisztikai vonatkozások mellett – önmagában azért is felkeltette az érdeklődést, mert erősítette a kortársak vélekedését a nagyvárossá váló Pest közbiztonságának romlásával, az urbanizáció negatívumaival kapcsolatosan. A számos tudósítás közül felidézzük a *Jelenkor* véleményét, mely szerint: „Budapest napról [napra] nagyobb fővárosi jelentőséggel kezd bírni, s az egész világ minden nagyvárosa tanúsítja, hogy nagyobb népség s nagyobb közlekedés mindenkör nagyobb salakot szokott maga után hagyni. [...] Bizonyítják ez állítást Budapesten egy idő óta nagyobb számmal előforduló gyilkosságok s lopások.” A *Victor Hugo* regényeibe kívánczó alvilági zsványtanyák miatt napirenden voltak az éjszakai verekedések, általában a terjedő bűnözés.¹²

II. A november 27-i újságíró-verés történetéről aprólékos részletességű források állnak rendelkezésünkre.¹³ Elsőként *Patisz Károly*, Pest város kapitánya végzett nyomozást a történet kiderítésére. A városi tanácshoz intézett december 3-i jelentésében még úgy fogalmazott, hogy *Hindy* „felgyógyulásán az orvosok is kételkednek”, és röviden ismertette a felvett tanúvallomások tartalmát. Ebből kiderül, hogy *Hindy* ugyanúgy a Szép utca 3. sz. házban

gyarország újkori történetének forrásai.) (továbbiakban: VISZOTA, 1927.); LACZKÓ MIHÁLY: *Széchenyi és Kossuth vitája*. Bp., 1977. (Magyar História) stb.

¹¹ VARGA JÁNOS: *Keresztúzbén a Pesti Hírlap*. (Az ellenzéki és a középuras liberalizmus elválása 1841–42-ben.) Bp., 1983. (továbbiakban: VARGA, 1983.) 57. p. A *Kossuth–Hindy*-affér 1841–1842-es történéseit néhány sorban – részben egymástól átvéve – ismertették: VISZOTA, 1927. XCI–XCII. p.; DEZSÉNYI, 1941. 344–345. p.; KOSÁRY, 1981. 749. p.; (az alább idézendő sajtócikkek említésével:) *Kossuth Lajos: Szerkesztői jegyzetek a Pesti Hírlaphoz, I.* (1841) Szerk.: FAZEKAS CSABA. Miskolc, 2003. 269–270. p. (További hivatkozásuktól eltekintünk.) Legnagyobb figyelmet az ügynek – pontosabban egyes büntetőeljárás-történeti vonatkozásainak – eddig egy tanulmány szentelt: DOMBÓVÁRY GÉZA: *Fenyítő eljárás és büntetési rendszer Pest megyében a XIX. század első felében*. Bp., 1906. (továbbiakban: DOMBÓVÁRY, 1906.) 42–45. p.; illetve ez alapján röviden: UÓ: DOMBÓVÁRY GÉZA: *Törvénykezés*. In: *Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye. II. köt.* Szerk.: BOROVSZKY SAMU. Bp., é.n. [1911] (Magyarország vármegyéi és városai) (továbbiakban: DOMBÓVÁRY, 1911.) 309–325. p., 312–313. p.; UÓ: *Fenyítőeljárás és börtönügyi adalékok vármegyéinknek XIX. század eleji gyakorlatából*. Bp., 1931. (Angyal szeminárium kiadványai, 20.) 11–12. p.

¹² *Jelenkor*, 1840. 86. sz. (okt. 21.) 341. p., 1841. 13. sz. (február 13.) 49. p. stb.

¹³ MOL. C 51. (= Helytartótanácsi levéltár. Departamentum politicae in genere et civitatum.) 1842. 19. kf. 2. t.

lakott, mint *Kossuth* (megjegyezzük, ennek ellenére – mindkettejük állítása szerint – személyesen nem ismerték egymást), a háztulajdonos *László Józsefné* volt.¹⁴ Az egybehangzó vallomásokból bizonyosan látszik, hogy már régóta rendszeresen megjelentek a ház falán *Kossuthot* becsmérő falfirkák.¹⁵ A ház lakóit is nyugtalanító éjjeli falmázolások nyomán a házmester, *Moór János*, valamint a *Kossuth*-család szolgálatában álló inas, *Neuszer (Neuzer) János* éjjelenként lesben állt, hogy kiderítsék az illető kilétét. Már több éjszakát is eltöltöttek hiába a Szép utcai lakóépülettel szemközt lévő ún. *Almássy Ignác*-féle ház kertjének vaskerítése mögött, amikor november 27-én, éjjel fél tizenkettőkor (pontosabban a vallomások szerint 23.00-23.30 közötti időpontban) meglátták a rejtélyes mázolókat. Érdekes, hogy a kihallgatások után a városi rendőrkapitány beszámolójában korrekten ismertette *Hindy* ellentétes verzióját is, azonban érezhetően hitelt adott a vádlottak azon beszámolójának, hogy egyértelműen a *Nemzeti Újság* munkatársa készítette a graffitiket: „*Hindy* János úr hazajövéen, a ház kapuját elhagyta és a falra írni kezdett [sic!], a lesben lévő házmester és inas egy ideig nézték és tettét a holdvilágnál jól kivehették”, majd tetten akarták érni az illetőt. A vasrácsos kertajtó csikorgását meghallva azonban az elkövető futásnak eredt a szomszédos *Zöldkert* (ma: *Reáltanoda*) utcába, ahonnan egyébként korábban érkezett is, hiszen a *Nemzeti Újság* szerkesztősége ott volt található.¹⁶ *Neuszer*

¹⁴ *Kossuth* 1841. januárjában történt házasságkötése után költözött a három szobás, a szerkesztői fizetésből polgári eleganciával fenntartható otthonba feleségével *Meszlényi Teréziával*. A lakás kiválasztásában szerepet játszott az is, hogy a *Pesti Hírlap* szerkesztősége, kiadóhivatala és a *Landerer*-féle nyomda az otthonhoz nagyon közel, a Szép utca és a *Hatvani* (ma *Kossuth Lajos*) utca sarkán álló, ún. *Horváth-házban* alakította ki helyiségeit. *Kossuth* 1842. márciusában a Pest megyei *Tinnyére* költözött, döntésében – az életrajzaiban megörökített – anyagi gyarapodása illetve a vidéki kúria iránti vágyakozás mellett talán az is vezethette, hogy családját a *Hindy*-ügyhöz hasonló kényelmetlenségektől megkímélje. Fontos megjegyezni, hogy *Kossuth* első gyermeke, *Ferenc* nem sokkal a tanulmányunk témájául szolgáló történet előtt, 1841. november 16-án született. FÓNAGY ZOLTÁN: *Évek és napok Pest-Budán*. In: *Napút*, 2002. 7. sz. [Napút Online: http://www.inaplo.hu/na/2002_07/062.htm – 2005. május.]; illetve: GAVLIK ISTVÁN: *Kossuth Lajos Pest-Budán*. Bp., 1993. (*Kossuth Lajos emléktúrák*, 4.) 12., 27. p.; KOSÁRY DOMOKOS: *Kossuth Lajos a reformkorban*. Bp., 2002. (2. bőv. kiadás, továbbiakban: KOSÁRY, 2002.) 200., 266. p. Utóbbi monográfia érdekes módon a *Hindy*-ügyet nem említette.

¹⁵ *Kossuth* egy október közepén kelt hírlapi cikkében már panaszkolt az éjjeli falfirkálásokat, ami akkor már huzamosabb idő óta folyhatott, decemberi cikkében öt hónapról írt – ld. alább –, vagyis huzamosabb ideje kellett már túrnie a zaklatásokat. [KOSSUTH LAJOS:] *Polemia*. In: *Pesti Hírlap*, 1841. 83. sz. (október 16.) 697. p. Megjelent: *Kossuth Lajos hírlapi cikkei*, I. 1841-1842. Sajtó alá rend.: KOSSUTH FERENC. Bp., 1906. (*Kossuth Lajos Irtai*, XII.) (CD-ROM, Arcanum, 2002.) Vö. 80. sz. jegyz.

¹⁶ *Hindy* a botrány után – *Kossuth*hoz hasonlóan, vö. 14. sz. jegyz. – elköltözött a kínos helyszínnek bizonyult Szép utcai házból, 1842. júliusában már a *Kecskeméti* utca 508. sz. alatti, ún. *Kosztolányi*-féle házban lakott. *Hindy* János levele *Horvát István*hoz, 1842. július 22.

János utána futott, alaposan helybenhagyta, majd visszahozta, hogy Moórral történt előzetes megállapodásuk szerint a Szép utcai házban lévő istállóba zárják, a hatóságoknak történő másnapi átadás céljából. Ekkor azonban az odaérkező házmester (és szintén a házból kijövő felesége) felismerte Hindyt a megvert férfiben, akit ezután szállására haza is engedtek.¹⁷ Hindyt a szóbeli meghallgatáson túl a rendőrkapitány írásos vallomástételre is felkérte, az áldozat azonban csak pár soros levelet küldött a tanácshoz, amelyben azt nyilatkozta („a kötelesség, sőt a békés polgárok közbátorság [= közbiztonság] ösztönéből serkentetve”), hogy a mellékelt – alább ismertetendő – orvosi látlelet önmagáért beszél. Azért még megemlítette, hogy előző este az állapota súlyosbodott, már végleg el van gyengülve.

A történetek után másnap reggel Hindy családja bejelentést tett Pest vármegyénél, amely Zlinszky János főszolgabíró útján szintén nyomozni kezdett. Azonnal orvosi látleletet vetettek fel Hindyről, és – Bellágh Antal esküd útján – felszólították, hogy írásban foglalja össze a történeteket.¹⁸ Hindyt megvizsgálta saját orvosa, bizonyos Stockinger Tamás, aki érvágást is végrehajtott rajta, illetve a vármegye két főorvosa (Schmidt János és Tessenyi Zsigmond) is. Az első ránézésre „gyengébb testalkotású szenvedő”-nek titulált, még másnap is véres ingében ágyban fekvő újságíró súlyos, nyilamló fejfájásról, fülzúgásról, egyik szemére zavaros látásról beszélt, ugyan eszméletlenül volt, de az orvosoknak feltűnt, hogy „a tett kérdésekre csak lassan, és némely gondolkodás után felel”. A tüzetesebb vizsgálat a fején, különösen az arcán számos ütéstől származó kisebb-nagyobb zúzódást, a máj tájékán bordáinak sérülését, bal kezén és mindkét combján sebeket állapított meg. Előbbiek egyértelműen valami tompa eszköztől (bottól) származhattak, utóbbiak pedig csak attól, hogy „a megsértett arccal a kikövezett földre teréttet”, melyet kisebb szerencséjére a kalap és a vastagabb téli ruházat valamelyest mérsékelte. A diagnózis már a korabeli orvostudomány szintjén is világos volt: „Akár pedig az ütések súlyát, akár a megsértett szerencsétlen esetét [= elesését] okozzuk, a fent említett belső tüneteményekből az agyvelő megrázkódtatásának első fokát következtetni kell.” Az orvosi szakvélemény vége a korban megszokott fordulatokat használta, és mindez agyrázkódás

OSzKKt. Levelestár. Nem sokkal később lakását a Zöldkert u. 477. sz., Kultsárné-féle házba tette át, ahol a lap szerkesztősége is működött, 1844-től 1848-ig bizonyosan ott lakott. MOL. R 319. 26. cs. sz.n.

¹⁷ MOL. C 51. 1842. 19. kf. 2. t. Patisz Károly jelentését szó szerint magáévá tette a városi tanácstól a –Tölgyessy János polgármester és valamennyi tanácsos által aláírt – helytartótanácsához intézett december 6-i beszámoló. Vagyis a tanács szintén inkább Hindyben, mint valaki másban gyanította a feliratok szerzőségét. Egyértelműen, eskü alatt tanúsította ezt Moór János december 2-i vallomásában is.

¹⁸ MOL. C 51. 1842. 19. kf. 2. t.

esetén nem is volt a betegre nézve biztatónak tekinthető: „Az agyvelő meg-rázkódtatása mindig veszedelmes és nem ritka halálos következményű lévén, a sértés miképpen kimeneteléről a tudományok szabályai szerint még eddig végképpen ítéletet nem hozhatunk, melynek hozatalát a gyógyítás alatt későbbben kifejtendő tünetények, vagy halál esetében a boncolás határozzandja meg.”

A *Hindy János* által december 1-jén készített terjedelmes beszámolóból úgy tűnik, szerzője nagyon is tudatánál volt, még akkor is, ha feltehetően mások segítségére (például diktálásra) volt szorulva. Feltűnő, hogy a városi tanácshoz mennyivel szűkszavúbb beadványt küldött, ebben szerepet játszik, hogy a vármegye előtt részletesebben kifogásolhatta a pesti közbiztonságért felelős városi rendőrség munkáját, illetve az is, hogy támadója büntetőügyében a vármegye törvényszéke volt illetékes. Már írása első részében kifejtette azon álláspontját, hogy az ő esete nem egyszerű garázdaság, hanem jóval tágasabb összefüggései vannak, és már a megszólítás után bátor kritikát fogalmazott meg, miszerint „az adózók terhivel tápláltatott városi rendőrség egyénei [...] éppen ott nem mutatkoznak, hová s mivégre főképp rendeltetniük kellenék”. Ügye ekként rávilágít arra – folytatja –, hogy a közbiztonság milyen katasztrofális helyzetben van, hiszen megverése nem is egy külső sikátorban, hanem a pesti belváros utcáinak egyikén történt, az ő esete pedig így méltó arra, hogy nemcsak „ezen ikervárosi egyéb közönségnek, hanem magának a nemes vármegyének is, mint nemes hatóságnak figyelmét méltán magára vonja”. Rátérve a 27-én történetekre, elmondja, hogy körülbelül este 11.00 óráig a *Nemzeti Újság* szerkesztőségében dolgozott, a másnapi lapszámot készítette elő, majd az alig 20-25 lépésnyire lévő szomszédos utcában lévő lakásához indult. Mielőtt hazatért volna, megállt a fal mellett, azonban vallomásában ennek indoklására a fentieknél sokkal prózaibb okot jelölt meg: vizelnie kellett. Ekkor érte a lábát egy kemény botütés, majd az „útonálló gyilkos” elől menekülni próbált. A feje több ütést kapott, a földre rogyott, el isájult, de támadója ott is tovább ütlegelte, mellére térdelt, gyomrozta stb. *Hindy* érthető okokból aprólékosan részletezte megverésének történetét, majd azt, hogy a „gonosz lelkű ember” a földön húzta be a Szép utcai ház udvarára, az istállónál ledobta a földre és ráparancsolt, hogy maradjon ott. A házmesterné ekkor közölte Neuszerrel a megvert ember kilétét, majd *Hindy* visszatérő szófordulataival a következő történt: „midőn pedig erre a gyilkos az udvarról eltávoznék, maga a házmesterné fedezte előttem rövid szóval fel, hogy ezen gyilkos vélem éppen egy házban lakó Kossuth Lajos úr inasa légyen”. A saját ágyában, vérbe fagyva tért magához, és még azt is fontosnak tartotta megemlíteni, hogy az utca kövezetén megverésének véres nyomait talán még napok múltán is látni lehet. Az orvosi látlet mel-lékelésén túl részletezte szünni nem akaró fejfájását, véres köpését, egyálta-

lán szörnyű testi állapotát. Levelének záradékában azonban nem rejtette véka alá, hogy mire számít a törtétek után. Elvárta, hogy *Neuszer* mint előre megfontolt szándékból, titokban támadó „valóságos útonálló haramiát és gyilkost” állítsák bíróság elé, hiszen támadója „borzasztó tettére nézve a nyomba ítélő bíróság keze alatt az azonnali elítéltetését is méltán megérdemelte volna”. *Hindy* követelte az inas azonnali előzetes letartóztatását, súlyos megbüntetésén túl költségei megfizettetését, az elszenvedett sérelmekért pedig kártérítést. Hangot adott továbbá azon feltételezésének is, hogy az inas vagy „önmaga rosszlelkű indulatából”, vagy az is lehet, hogy „mint bérlett gyilkos vetemedett ezen gyalázatos tette”, burkoltan utalva *Kossuth*ban a felbujtó személyére.

III. Mielőtt azonban *Hindy* megverésének jogi következményeit folytatnánk, érdemes összefoglalni a törtétek december eleji sajtóvisszhangját, hiszen a két ellentétes politikai táborhoz tartozó újságíró személye felértékelte a törtéteket. (Megjegyezzük, Pesten amúgy is izgalmasak voltak ezek a napok. *Hindy* megverésének másnapján érkezett Pestre *Deák Ferenc*, hogy részt vegyen a büntetőjogi választmány ülésén. Az óriási népszerűségnek örvendő *Deák* fogadása jelentős ellenzéki demonstrációra adott lehetőséget Pest utcáin.¹⁹) Érdekes módon épp az érintett *Nemzeti Újság* volt az, amely ugyan címlapon, de kommentár nélkül, száraz tényközlésre szorítkozva tudósított munkatársa ügyéről.²⁰ Finoman megkerülte az ügy minden érzékeny pontját, csak beszámolt arról, hogy az amúgy rossz közbiztonság korában is feltűnést keltett *Hindy* „lesből és orozva történt megvéreztetése”. A tudósítás kínosan kerülte az állásfoglalást, egy szót sem szólt a falfirkálásokról vagy épp az áldozat magyarázatáról, a megverés előtt törtétekről is csak annyit említett: *Hindy* „laka előtt egy kicsit megállván [sic!], hátulról tudtán kívül hirtelen leüttetik”, majd súlyos sebek elszenvedése után az udvarára hurcolták, és azóta hosszas ápolásra szorul. A tudósítás vége megint csak kétértelmű: „A tény a hatóságok kezei között forog.” (De nem írta meg, melyik tény, vagyis összemosta a *Hindyt* bántalmazó inassal szembeni, valamint a gyalázkodás miatt *Hindy* ellen indított eljárásokat.)

Ugyanezen a napon jelent meg a *Pesti Hírlap*-ban *Kossuth* cikke az ügyről, amely a konkrét tényközlés mellett álláspontjának összefoglalását is tartalmazza.²¹ Mindezt különösen érdekessé teszi, hogy az eredetileg közlés-

¹⁹ Ld. erről pl. egykorúan: Deák Ferenc megítéltetése. In: *Pesti Hírlap*, 1841. 96. sz. (december 1.) 806. p.

²⁰ Borzasztó eset. In: *Nemzeti Újság*, 1841. 97. sz. (december 4.) 385. p. A tudósítás megfogalmazása szerint *Hindy* lapjának „kiadója” volt, a törtétek idején már 13 éve. Vö. 2. sz. jegyz.

²¹ Ld. Függelék, I. sz.

re szánt írás jelentős részét a cenzúra kihúzatta, viszont a *Kossuth* által alaposan átírt elemzést végül közölni engedte. Eredetileg *Kossuth* nevesíteni kívánta az éjjeli falfirkálót, s mivel számára nem volt kétséges, hogy *Hindy* követte el azokat (sőt, ő írogatott névtelen fenyegető leveleket szállásadónőjének, *László Józsefnének* is), tettének mozgatórugóit kívánta feltárni. *Kossuth* tisztaban volt azzal, hogy az újságíró működése (illetve általában a nyilvános közszereplés) az alantas indulatokat is felszínre hozza, és különösen nem lepődött meg azon, hogy az általa felvetett, nyilvánvalóan bizonyos réteg-érdekeket sértő reformok, kezdeményezések, éles szavakkal ostromozott bűnbarlangok stb. ilyen kicsinyes bosszút is kiválthatnak. Ugyanakkor ezúttal nem erről volt szó – írta volna *Kossuth* –, hanem a konzervatívokkal ekkoriban vívott sajtóvita sajátos epizódjáról. A kérdést még nyilvánosan feltehetette („Ki hát ez a gazember, és mi célja lehet botrányos cselekvésének?”), válasza azonban már nem jelenhetett meg. (A cenzor a név szerinti megnevezést csak az eljárás lezárulta után kívánta engedélyezni.) *Kossuth* nemcsak megnevezte volna *Hindyt*, hanem kifejtette volna bizonyosságát abban, hogy az általa ismeretlen tollforgató tettét újságírói bosszúvágy motiválta. Álláspontja szerint *Hindy* még csak nem is a *Pesti Hírlap* terjesztési sikereire volt féltékeny, bár bőszíthette vitapartnereit a két lap előfizetői közötti egyre markánsabb különbség is. A fő okot „párti düh”-ben jelölte meg, vagyis abban, hogy a konzervatívok soraiban ilyen indulatos, a reformok ügyétől felbőszült elemek is találhatóak. *Kossuth* is érezhető indulattal kommentálta azt, hogy a politikai véleménykülönbség ilyen személyeskedésre, alantas eszközöket is szentesítő akciókra is rábírhatja ellenfeleit. Mély tisztelettel szólt a hazai újságírás kiemelkedő egyéniségéről, *Kultsár István*-ról, akinek emlékéhez méltatlannak tartotta *Hindyt* illetve a *Nemzeti Újság* színvonalát, utóbbi nevére csipős megjegyzést is tett, hiszen nyilvánvalóan kis példányszámú, ráadásul nem a nemzet egységét, hanem egy markáns politikai irányvonalat reprezentáló lapról volt szó. A *Kossuth* által csak körülírni kívánt „párt” pedig egyértelműen a konzervatívokon belül is a katolikus egyház társadalmi-politikai kiváltságainak fenntartására irányuló, elsősorban egyházi személyekből (püspökökből, kanonokokból illetve a megyegyűléseken politizáló alsópapságból) álló csoportra vonatkozott. Ezt egyértelművé teszi az, hogy a *Nemzeti Újság* a kortársak előtt köztudottan a püspöki kar által finanszírozott, az egyházas konzervativizmusnak teret adó orgánus volt. Feltételezését *Kossuth* azzal is nyomatékosította, hogy az ismert liberális Zólyom megyei alispán, *Beniczky Lajos* esetével hozta összefüggésbe. (*Kossuth* a *Pesti Hírlap* november 20-ai számában szeretne volna közölni zólyomi tudósítója, *Révay Gusztáv* cikkét, amelyben ismertette, hogy

az alispán háza kapujára tűzve talált egy halálfejjel „díszített”, súlyos szavakkal megírt fenyegető levelet.²² A cikket a cenzúra nem engedte közölni, *Kossuth* azon jegyzetével együtt, amelyben a fenyegetést csak egyéni túlbuzgóságnak akarta tulajdonítani.) *Beniczky* azért kapott fenyegető levelet, mert megyéje élén kiállt a liberális egyházpolitikai reformok, ekkor az egész belpolitikai életben meghatározó súlyú vegyes házassági ügyek mellett. Mindezekre tekintettel jó okunk van feltételezni, hogy a liberális egyházpolitikai reformok bőszítették fel *Hindy*t és a hozzá hasonlókat, hogy *Kossuth*tal szembeni gyűlöletüket ilyen formában vezessék le. A katolikus papok püspökeik rendeletére – az ellenzéki közvélemény szerint törvénytelenül – megtagadták a vegyes házasság megáldását, amennyiben a protestáns vőlegény nem adott kötelezvényt születendő gyermekei katolikus neveléséről. A vármegyék túlnyomó többsége nemcsak elítélte ezt a gyakorlatot, hanem perbe is fogta az eljárást követő papokat. A kiváltságaihoz, valamint a felekezeti egyenlőtlenség fenntartásához ragaszkodó katolikus egyház elleni akciókról a *Pesti Hírlap* is bőségesen beszámolt, bár *Kossuth* – részben személyes érintettsége folytán, hiszen az áldás-megtagadás őt is érintette – alig szólt hozzá a belpolitikai viharhoz, és a cenzúra is gyakran rövidítette meg a vonatkozó megyei tudósításokat.²³

*Kossuth*nak a „hurokra került éji madárról” szóló cikke azonban a cenzúra által közbevetett fordulat miatt nem *Hindy* személye illetve az általa képviselt politikai irányvonal ellen irányult, hanem az eset erkölcsi tanulságaival és saját személyének védelmével foglalkozott. Bár a falmázolás vétkében bizonyos volt, inasának tettét határozottan elítélte. Érezhető, hogy magyarázata ellenére úgy vélhette, a közvélemény könnyen teheti – közvetve vagy közvetlenül – felelőssé *Hindy* bántalmazásáért, ami utóbbi vétkét is más megítélés alá helyezheti. Nyomatékosította, hogy ő volt az, aki 28-án reggel, amint tudomást szerzett a történetekről, nyomban bejelentést tett a vármegyénél, hogy ezzel is elhárítsa a gyanú árnyékát feje felől. Igyekezett is elébe menni a terjedő pletykáknak, és inkább ő akarta kimondani a kézenfekvő következtetést: a „botozás”, vagyis az elítéltek testi fenyítése ellen oly gyak-

²² MOL. R 101. (= 1526 utáni gyűjtemény. Kossuth-levéltár. A Pesti Hírlap szerkesztésével kapcsolatos iratok.) Korrektúrapéldányok. 3. dob. 2. cs. 93. sz. A névtelen levélben való fenyegetőzés akkoriban sem volt ritka dolog a közéletben a sajtó amúgy is érdeklődött ilyen ügyek iránt. Egy Arad megyei ügyre 1841 nyarán ld.: MOL. R 101. Korrektúrapéldányok. 3. dob. 2. cs. 61. sz.

²³ Ld. erről: FAZEKAS CSABA: Kossuth Lajos házasságkötésének ügye a vegyes házasságokkal kapcsolatos egyházpolitikai vitában (1840–1841) In: Kossuth és az egyházak. Szerk.: KERTÉSZ BOTOND. Bp., 2004. (Evangélikus Gyűjteményi Kiadványok, I.) 70–106. p.

ran kiálló,²⁴ a feudális büntetés-végrehajtási gyakorlatot ostorozó, liberális szerkesztő számára rendkívül kínos volt, hogy sérelmei megtorlására épp ilyen eszközök kerültek alkalmazásra. De határozottan tiltakozott az ellen, hogy tetteit rosszindulatú ellenfelei megpróbálják szavaival szembefordítani. Inasa mellett kiállt (egyetértve az éjjeli falmázoló kifigyelésével), és folyton visszatért *Hindy* elfogadhatatlan tetteire, vagyis a fenyegető falfirkálásokra, és arra, hogy ezért a törvény előtt felelnie kell. A visszautasítandó pesti pletykák között ebben a helyzetben Kossuthot különösen kellemetlenül érintette, hogy elterjedt: az új esztendővel otthagyja a *Pesti Hírlap*-ot majd a *Nemzeti Újság* szerkesztését fogja átvenni, és nem győzte hangsúlyozni, hogy erről szó sincs.²⁵ A cenzúra szintén törölte *Kossuth*nak a cikk végére illeszteni kívánt jegyzetét, amelyben szintén éles szavakkal bélyegezte meg *Hindy*t és annak a személyére hamis rágalmakat szóró híveit. Maró gúnnyal akarta továbbá leleplezni, hogy „a fekete hős” állapota nem is olyan súlyos, mint ahogy magáról elhítenni akarja, reményét fejezve ki a törvényszék mielőbbi ítéletének megszületése iránt. (Megjegyezzük, a cenzor fellépése – ld. még alább – összefügg hivatalának véleményével, mely teljesen *Hindy*nek adott igazat az ügyben. A verés előzményéről, vagyis a falmázolásról nem szóltak, viszont úgy vélték, *Hindy*t „a *Pesti Hírlap* szerkesztősége [sic!] egy házmesterrel és egy szolgával megverette”. Kossuth idézett cikkét pedig úgy kommentálták, miszerint nem elég, hogy így vettek elégtételt a konkurens *Nemzeti Újság*-on, nem átallottak még „csúfolódó színes”-t is közölni a szerencsétlen újságíró ügyéről.²⁶)

Kossuth jól érezte, hogy vitapartnerei élni fognak a *Hindy*-affér által kínált lehetőséggel. Először a *Nemzeti Újság* címlapján a lap kiadója utasította vissza, hogy valaha is a szerkesztés *Kossuth*ra való átruházására gondolt volna.²⁷ Érdekes módon *Hindy* ügyéről egy szót sem szólt, ugyanakkor elítélte *Kossuth* politikai nézeteit, akit pénzsóvársággal is megvádolt. Arra célzott, hogy *Kossuth* nemcsak szerkesztőként, hanem bérlőként is meg akart

²⁴ Kossuth számos, megyegyűlési tudósítást kommentáló jegyzetben, és önálló vezércikkben szólt a témáról. Utóbbiakra ld. pl.: Bot, vessző, korbács. In: *Pesti Hírlap*, 1841. 26. sz. (március 31.) 209. p.; Bot for ever. In: *Pesti Hírlap*, 1841. 39. sz. (május 15.) 321. p. stb.

²⁵ Valóban erőteljes feltételezésről lehetett szó, mert ugyanezen lapszám címlapján a kiadó tulajdonos, Landerer Lajos is közleményben szögezte le – a következő évi előfizetési felhívása mellett –, hogy „sem nekem, sem Kossuth Lajos úrnak gondolatunkban sem volt egymástól megválni”, pedig elterjedt, hogy szerkesztője „más itteni újság szerkesztését felvállalta volna”. *Pesti Hírlap*, 1841. 97. sz. (december 4.) 813. p.

²⁶ MÁLYUSZNÉ CSÁSZÁR EDIT: Megbíráltak és bírálók. A cenzúrahivatal aktáiból. (1780–1867) Bp., 1985. (Nemzeti könyvtár) 206. p.

²⁷ KULTSÁR ISTVÁNNÉ: Méltatlan gyanúsítás. In: *Nemzeti Újság*, 1841. 98. sz. (december 8.) 389. p.

jelenni a *Nemzeti Újság*-nál, a nagyobb haszon reményében, és a szerkesztő-váltással kapcsolatos híresztelés épp tőle származik, hogy alkalmazásának árát ezzel növelje. (Feltételezésünk szerint valóban csak pletykáról lehetett szó, *Kossuth* számára komolytalan, kalandor vállalkozás lehetett volna csak egy politikai ellenlábasai által finanszírozott, népszerűtlen lap átvétele, főleg a *Pesti Hírlap* – számára nem utolsósorban anyagi gyarapodást is hozó – sikerei után.) *Kultsár István* özvegye nyomatékosította, hogy *Kossuth* ajánlkozása, „bármily fényes hasznot ígérő felszólítása siker nélkül lett volna”. Már csak azért is, mert néhai férje ugyan a társadalmi haladás híve volt – írta –, de hűséges is hazájához, uralkodójához (ebben indirekt feltételezés, hogy *Kossuth* nem az), és *Kultsárné* jobban tisztelte néhai férjét, „mintsem lapjaimat *Kossuth* úr bármily ügyes kezeire, s bármily hatalmas tollára bízni haszonvágyból eltántorodhatnám”. Az elhatárolódás éles hangneme a különböző irányzathoz tartozó lapok közötti viszonyra is fényt vet.

Ennél is tanulságosabb a *Világ*-nak az üggyel kapcsolatos elemző írása,²⁸ mely pontosan beilleszkedett a *Kossuth Lajos* és az újkonzervatívok vezére, *Dessewffy Aurél* közötti sajtóvitába.²⁹ A cikk szerzője nem nevezte meg magát, elképzelhető, hogy maga a konzervatív vezető írta, esetleg a szerkesztést jegyző *Jablanczy Ignác* (1808-1861), *Dessewffy* titkára készítette. (*Dessewffy* szerzőségét részben kétségbe vonja, hogy egy ekkori nyilatkozata szerint cikkeit – „holmi apróságokat kivéve” – következetesen vagy saját neve, vagy X.Y.Z. jel alatt jelentette meg.³⁰) Mindenesetre hangneme, stílusa és a *Kossuth* elleni személyeskedő támadások hangneme nem különbözött a *Világ* más cikkeiben megfogalmazottaktól. Anélkül, hogy e vitát ismertetni akarnánk, érdemes megemlíteni, hogy a *Világ* írásai nemcsak *Kossuth*nak az örökváltság, megyei bíráskodás stb. ügyében megfogalmazott koncepcióját kritizálták, nem pusztán a liberálisok „pártját” támadták, próbálták megosztással gyengíteni, hanem *Kossuth* személyét, szerkesztői stílusát is gyakran tüzték tollhegyre.³¹

²⁸ Egy éji madár hurokra került. In: *Világ*, 1841. 99. sz. (december 11.) 452. p.

²⁹ E sajtóvitát részletesen bemutatta: KOSÁRY, 1981. 739–744. p.; VARGA, 1983. 109–146. p.; DÉNES IVÁN ZOLTÁN: Közüggé emelt kiváltságörzés. A magyar konzervatívok szerepe és értékvilága az 1840-es években. Bp., 1989. 39–48. p. (Mindkét utóbbi alapos tanulmány részletesen ismertette az 1841. október eleje és december közepe között a két lapban egymáshoz intézett vitacikkek tartalmát, a Hindy-ügyben keletkezett pengeváltásról nem szóltak, pedig a két orgánus által követett politikai értékrendek és taktikák különbözőségéről, jellegéről megfogalmazott megállapításokat tanulságosan egészítik ki a nyilvánosságról és az eltérő újságírói szerepfelfogásokról cikkeink alapján levont következtetések.)

³⁰ *Dessewffy Aurél* levele Horváth Mihályhoz, 1841. december 21. OSzKKt. Levelestár.

³¹ Ld. erre például közvetlenül a Hindy-ügy előtt megjelent pengeváltást: X.Y.Z. [DESSEWFFY AURÉL]: Megyei hatóság és törvényhozási jogok fenyítő eljárás körében. In: *Világ*, 1841.

A *Hindy*-ügyet kommentáló cikk már szóhasználatával is jellemző, hiszen a támadó személyénél minduntalan hangsúlyozta, hogy „Kossuth Lajos inasáról” van szó. A *Pesti Hírlap*-pal ellentétben bő teret szentelt *Hindy* állapota részletezésének (élénk színekkel ecsetelve, hogy tíz nappal a támadás után még mindig kritikus a helyzete, „jeges vízzel oltalmaztatik feje a belső gyuladások és zúzatok következményeitől”), illetve annak, hogy *Hindy* pozitív személyiségét kidomborítsa. Hangsúlyozza többször, hogy a fővárosi társadalom tiszteletre méltó polgáráról, családapáról van szó,³² akinek közismert békés természet, toleráns gondolkodásmódja, s az „undok, botránykozató falmázolások ismert jelleméből éppen nem magyarázhatók”. Kizártnak tartotta, hogy *Hindy* lett volna a falfirkák szerzője, és tényként ismertette, hogy megtámadása előtt nem falfestéssel foglalkozott – mint támadói állítják –, hanem a ház falánál a „városban nem ritkán látható okból” állott meg. De cikkének nem is igazán a *Hindy* melletti kiállítás a célja – írja a pártos elfogultságra jellemző kommentárok tipikus fordulatával, mondván: „nem akarjuk megelőzni az igazság eláruló kezét”, csak azért ragadott tollat, hogy a *Pesti Hírlap* cikkére, „mint hírlapi tárgyra” szenteljen egy-két szót. Laptársának durván nekirontott amiatt, hogy Kossuth a bíróság ítéletének kimondása előtt bizonyos volt *Hindy* bűnösségében, holott csak támadóinak vallomása szólt ellene. Sőt, még kemény szavakkal minősítette is az áldozatot, hiszen név nélkül ugyan, de „gazember”-nek nevezte (csak találgatni tudjuk, mi lett volna a véleménye, ha az eredeti *Kossuth*-cikket nem húzza meg a cenzor...), viszont azonnal tovább is lépett következtetésében. *Kossuth*, aki a feudális büntetőeljárás reformjának egyik lehangosabb követelője – írta – saját ügyében az ártatlanság vélelmének alapelvét súlyosan megsérti: „tréfa és gúny s gazember név az ellen, kiről most még törvény s emberek előtt csak az bizonyos, hogy megvéreztetett, és ki egész könnyen ártatlannak is találtathatik. Ez az, ami nem szép, nem jó nem szabad senkinek, de legkevésbé a Pesti Hírlap szerkesztőjének, ki a büntető eljárás körül annyi kezeséget követel a vádlottak részére.” Önnön leleplezését a *Világ* szerzője már-már meg is ünnepelte, megsemmisítőnek véelve vitapartneré vereségét, mely minden közszereplőt szomorúsággal tölt el, s mely fölött „búsan töprenkedik minden emberbarát, mint új bizonyosságán tettek és szavak közti különbségnek”.

Kossuthot öntömjezéssel, önmagának politikai vezéri szerep indokolatlan kisajátításával, és veszélyes paranoiával is vádolta: „Boldog Isten! Mily szép dolog elvmártír lenni, mily szép dolog azon dicsőítő öntudatban élni,

95. sz. (november 27.) 419–420. p.; [Kossuth Lajos:] Birtok-arisztokrácia. In: *Pesti Hírlap*, 1841. 96. sz. (december 1.) 805–806. p. stb.

³² Érdekesképpen megjegyezzük, hogy *Hindynek* ekkor egy – *Kossuthhoz* hasonlóan – 1841-ben született kisleány volt, Kálmánnak hívták.

hogy egész sereg a fővárosban, s egy még nagyobb az egész országban, éjjel-nappal csak a mi fontos emlékünkre merülve tüzet-vasat hasztalan próbál ellenünk! Mi nem hisszük, hogy ily alávaló tény, ti. falmázolás alatt valaki más állhasson, mint egy nyomorú neme egyes egyén nyilvánosságra törő haragjának, ki ocsmány hieroglifjeivel saját gyalázatát írja.” Mindezzel nemcsak azt mondta, hogy Kossuth indokolatlanul eltúlozza a falmázolási ügy jelentőségét (saját vezető szerepével együtt), hanem azt is, hogy bagatell személyes sérelmét közügyként akarja kezeltetni. A cikk utolsó részében egyre szenvedélyesebb stílusban támadta a bort ivó és vizet prédikáló Kossuthot egyfelől, illetve nagyította fel újabb adalékokkal Hindy ártatlanságát és személyes érdemeit másfelől: „Vagy nem tudja a Pesti Hírlap szerkesztője, hogy tréfálni tudott és tud, s hogy minden eszébe jutott s jut egy szerencsétlen családtya halálra verésénél, csak nem az emberiség, csak nem szelíd szájalom, csak nem a polgáriság érzete, polgárvért látván elöntve a kövön [sic!], mely őneki szent lehetne, szent, mint a tanúsított honfírzelem, s mint az oltár, melyen tanúsított! [...] Ki a legrosszabb esetben irántai megbántása miatt kettős kétség szélén állott, ti. életét fogja-e veszteni, vagy érzékeit és szellemi kevés erejét, melyekkel családjának táplálékát szerzette, s ki őirántai – még egészen bizonytalan – megbántásáért már a lehető legsúlyosabb büntetést, a halálra verést kiállotta. Midőn ily vad módon büntetett szenvedőnek kínjait még a legsúlyosabbal, becsületének bántásával halmozva találjuk, nem kell gyanúsítgatás, nem tény háta mögé álló emisszárius sereg.” Kossuthot nemcsak kritizálta a szerző, hanem mély megvetéssel is sújtotta, mondván: nemcsak érzéketlenül viszonyult a „halálra vert” családapa szenvedéseire, hanem még becsületébe is durván beletiport. Kossuth illetve a szerző magának tulajdonított eltérő felfogását – további szenvedélyes képek kíséretében – a politikai táborok erkölcsi megkülönböztetéseként akarta olvasóinak sugalmazni: „[A *Pesti Hírlap* cikkében] egy nevezetes zsarnokot látok, ki lábbal rugdossa a félig holt polgárnak vérző fejét, s nem egyedül vagyok, ki, mialatt ön csak a megbántást és a bosszút látja, az alatt a megvérzett polgárt, a veszélyeztetett családtyát s a szenvedő embert látom.” Ebben nemcsak a konzervatívok egyik gyakori publicisztikai fordulata érdemel figyelmet (amelyben zsarnoksággal, a szolidaritás hiányával vádolják a szabadság eszméjére kényes liberálisokat), hanem az egyes – vagy máshol többes – szám második személyű megszólítás is, amelynek stilisztikai fegyverével Kossuth szintén gyakran élt, az „éji madár” elfogását kommentáló írásában is. A *Világ* utolsó mondatában is támadott, hiszen közzétette saját bizalmas értesülését, miszerint a garázda inas azért nincs még mindig lefogva, mert Kossuth – mintegy jellemző módon – kezességet vállalt érte.

A *Világ* határozott fellépése, Kossuth kínos helyzetének kíméletlen kihasználása nem is maradhatott hatástalan. Az egyébként nyilván nem elfogu-

latlan – és később Hindy ügyében is Kossuthtal szembekerülő – Széchenyi István naplójában a fent ismertetett két cikk olvasása után naplóbejegyzésében úgy vélte, a *Pesti Hírlap* szerkesztője aligha fog tudni kikeveredni ebből a slamasztikából.³³ Persze a *Világ* által megtámadott szerkesztő ezt másként gondolta, és alapos hírlapi viszontválaszra is készült, ennek megjelenését azonban – egy rövid, a *Nemzeti Újság*-ra reflektáló bekezdés kivételével – Havas József (1796–1878) cenzor eltiltotta.³⁴ Széjljegyzete szerint „a bírói eljárás bevégeztéig erről többé szólni nem szabad”. Pedig a kéthasábos írás tanulságos a Kossuth által alkalmazott sajtóvita-eszközök tekintetében. Maga Kossuth is a Dessewffyvel folytatott polémiája egyik állomásaként tekintett a *Világ* cikkére, s bár érezhetően nem tudta az anonim szerzőt biztosan beazonosítani, egyértelművé tette, hogy az őt támadó cikk álláspontját joggal kéri számon a konzervatív vezéren, Dessewffy Aurélen. (Hangja ekkor már nem indulatos, inkább gunyoros: „a névben alkalmasint egész kommentárra találnánk”.³⁵) Homályosan utalt arra, hogy a gyalázkodó Hindy melletti kiállításnak akár jogi következményei is lehetnek. Ismét fontosnak tartotta hangsúlyozni, mennyire mélyen elítéli Hindy bántalmazását, ugyanakkor személye és családja védelmének jogát önérzetesen fenntartotta magának az alpári támadásokkal szemben. Nem hagyott ezúttal sem kétséget afelől, mennyire megveti általában a névtelen falfirkák készítőit, majd cikkének élet a *Világ*-ban foglaltak cáfolatára irányította. Vitapartnere nagyon élénk színekkel ecsetelte Hindy állapotát, amelyet Kossuth ezúttal is azzal akart ellensúlyozni, hogy biztos szemtanúkra hivatkozva állította: nem igaz, hogy olyan súlyos az állapota, a támadás következményeit sokkal gyorsabban kiheverte és felépült. A *Világ* szenvedélyes stílusával, vaskos jelzőivel (és saját korábbi cikkének első változatával) szemben Kossuth hangja ezúttal nagyon is mérsékelt, megfontoltan elemző, olvasói előtt ezzel is tudatosan szembehelyezkedett a konzervatívok lapjával. Visszautasította, hogy elvitatta volna a bíróiságtól az ítéletalkotás jogát, sértve ezzel az ártatlanság védelmének elvét, ugyanakkor leszögezte, hogy Hindy ártatlanságát is csak az ő saját vallomása támasztja alá. Érezhető gúnnyal kommentálta ugyanakkor Hindy „alibijét”, vagyis a megtámadása előtt a házfálnál való ácsorgásának történetét. (Kitérőként megjegyezzük, hogy a fal menti vizezés és a falfirkálás tevékenysége valóban nehezen összetéveszthető, előbbit csak azért hozhatta szóba, mert egyébként nehéz lett volna más magyarázatot adnia a fal melletti megállás-

³³ VISZOTA, 1927. 795. p.

³⁴ Ld. Függelék, II. sz.

³⁵ Ezt Dessewffy nem sokkal később, halála előtt készült önéletírásában maga is vallotta: az 1841 augusztusában indult „új színű »Világ« [...] lelke én valék s vagyok”. Néhány nevezetesebb darab gróf Dessewffy Aurélnak hátrahagyott eredeti magyar munkáiból és országgyűlési beszédeiből. Sajtó alá rend.: gróf DESSEWFFY EMIL. Pesten, 1843. 24. p.

ra.) A továbbiakban Kossuth magabiztosan nyilatkozott a Hindy elleni becsületsértési perének esélyeiről, bizonyítékainak megalapozottságáról és tanúiról, valamint tisztában volt a nyilvánosság előtti felelősség súlyával is: „én mint vádoló lépek fel, s mint ilyen, minden szónak, melyet írtam, és írok, valóságáról a felelősséget minden tekintetben elvállalom, el pedig annyival inkább, mert tiszta lélekkel mondhatom, hogy az igazságnak még ott is akadván barátai, hol legkevesebbé várhattam volna, az alávalóság fonalának szálai, név szerint, megnevezhetőleg kezemben vannak”.

A *Világ* Hindyt védő szenvedélyes megfogalmazásait ugyanakkor igyekezett ellensúlyozni a névtelen gyalázkodás, az éjszakai graffitik erkölcsatlenségének, a családja és a ház lakóinak nyugalma felkavaró, folyamatosan feszültségben tartó hatásának említésével, melyet a közvélemény nyilvánvalóan mélyen elítélt. Utóbbi a falfestések miatt a *Világ*-gal ellentétben Hindyben nem megtámadott ártatlan családapát, hanem botrányos eszközöket alkalmazó, kisstílusú bosszúállót látott. Kossuth határozottan fenntartotta magának az önvédelem jogát, mind a nyilvánosság (sajtó), mind a törvényesség (büntetőeljárás) eszközeivel, ha ilyen atrocitások nyugtalanítják őt és a hozzá közel állók életét, „szintoly erős, mint balgatag követelés”-nek minősítve azt az elvárást, hogy szó nélkül hagyja folyamatos zaklatásait. Kossuth – aki nem először és nem utoljára került éles támadások keresztútjába – határozottan, ars poetica-szerűen fogalmazta meg álláspontját („erős szándokot táplálok ifjúkorom óta, hogy a bosszú indulatát tényre változni magamnál soha nem engedendem”), kifejezve, hogy a közélet megpróbáltatásait az attól elválasztott magánélet terén igyekszik kipihenni. A támadások elől való elhajlás szándéka – mutat rá ugyanakkor – nem tekinthető gyáva elvonulásnak, és „marcangolt becsülete” védelmében megteszi a szükséges ellenlépéseket, amit nem is burkoltan a *Világ* idézett cikkével szemben újra kilátásba helyezett. Cikke utolsó részében pedig részletesen indokolta, miért nevezte Hindyt (pontosabban az éjszakai falmázolót) „gazember”-nek, rámutatva, hogy nem hirtelen haragjában használta a nyilvánosság előtt a minősítést, hanem ellenkezőleg, a tett logikus következményeként. Első cikkében Hindy nevének konkrét említésétől eltekintett (bár, mint láttuk, eredetileg nem akart volna), amelyet „túlságosan gyöngéd” eljárásnak minősített, s a később kilátásba helyezett leleplezést összekapcsolta bíróság elé tárandó erőteljes bizonyítékainak újbóli hangoztatásával. A *Nemzeti Újság*-nak szánt rövid rípostja végül megjelenhetett, ebben Kossuth újra lapja iránti elkötelezettségét, Kultsár István emléke iránti tiszteletét hangsúlyozta. Azt azért nem hagyta ki, hogy – a mindkét lap által alaptalannak minősített – szerkesztőváltási pletyka szerzőinek indítékát a *Pesti Hírlap* befolyásának csökkentésében érdekelt körökben megjelölje.

Rendkívül érzékeny, politikai állásfoglalással felérő tettek számíthatott a Hindy vagy Kossuth (pontosabban a sajtó exponálását követően) a *Világ* vagy a *Pesti Hírlap* melletti állásfoglalás. A korabeli közvéleménynek az ügy iránti érdeklődését sajátosan és jellemzően tükrözte a *Jelenkor* által követett eljárás a Hindy-ügy bemutatásakor.³⁶ A lap nem mert önálló értékelést készíteni, hanem egy pár soros, a tárgyilagosságra és elfogulatlanságra kényszerítő lead-et követően – meghökkentő módon – egymás után, kommentár nélkül közölték az ügyben napvilágot látott, fent ismertetett cikkeket. (Értelemszerűen abban a formában, ahogy nyomtatásban megjelentek.) Az eljárás indokául azt hozták fel, hogy az elmúlt két hétben Pest-Budán az egyik legtöbb beszédtemát szolgáltatotta a „sajnos eset különféle alakban és módosításokkal” (vagyis politikai pártállás, vérmérséklet stb. alapján a történet az „utca embere” által színeződött), s csak lap társai ellentétes véleményeinek szikár közlésével kerülhettek el, hogy az alaptalan gyanúsítás vagy a túlzás hibájába essenek.

Az ügynek a közvéleményben kavart hullámaira több érdekes adalékkal is rendelkezünk. Szücs Miklós miskolci ügyvéd például 1841. december 23-án tartotta fontosnak megörökíteni naplójában, hogy Hindynek, „a Kossuth ellen intézett gúnyiratok és mázolások gyanújával terheltnek, és november 27-én mázolásán kaptattnak s megvertnek dolga kezd nagyobb jelentőséget nyerni”.³⁷ De érdekes az is, hogy Kossuth már nemcsak ellenfeleitől, hanem (legalább) egy jóakarójától is kapott névtelen levelet.³⁸ Ennek szerzője megszerezte megjelenése előtt a *Nemzeti Újság*-ba szánt cikk korrektúra-példányát és eljuttatta Kossuthhoz. A bizalmas informátor szerint Hindy december elején ügye sikerével kapcsolatosan legalábbis kétségeket fogalmazott meg („a hurokra került éjjeli madarat bosszúsán keseregni hallom”), továbbá Kossuth „valódi tisztelője” úgy vélte, a csak Hindy „nyőstényeként” jellemzett, ravasz és számító Kultsárné, valamint a lap más munkatársai „egyenként megérdemelnék a hurokra került madár adagát”, vagyis a verést. Bár túl nagy jelentőséget e névtelen levélnek sem érdemes tulajdonítani nyilvánvaló elfogultsága miatt, az azért hihető információnak tűnik, hogy a *Nemzeti Újság*-nál tudtak Hindy sajátos, falfirkálásokban mutatkozó vélemény-nyilvánításáról, vagy legalábbis egyetértettek vele. (A levélíró szerint többen is írtak névtelen leveleket.) Kultsárné „emisszáriusai” között első

³⁶ *Jelenkor*, 1841. 101. sz. (december 18.) 413–415. p.

³⁷ Szücs Miklós naplója, 1839–1849. Sajtó alá rend.: KILIÁN ISTVÁN. Miskolc, 1981. (Borsod-Miskolci Füzetek. Irodalomtörténet. Dokumentáció Borsodiensis III.) 128. p.

³⁸ MOL. R 90. (= 1526 utáni gyűjtemény. Kossuth-gyűjtemény, Kossuth Lajos iratainak időrendi része.) 78. sz. (Filmtár, 7083. sz. dob.) Utólag november közepére datálták, ez – mivel Hindy megverését követően keletkezett – nyilván téves, feltételezésünk szerint december 7-8. körül írható.

helyen említette a valóban munkatársként a lapnál dolgozó Waltherr László Imrét (1788-1866), aki az említett cikket is ténylegesen készítette, de többek között megnevezte Kovacsóczy Mihályt és Gyurmán Adolfot is.³⁹ „Segítse Isten T. Uraságodat, hogy az éjjeli pingáló társaság példásan lakolhasson” – írta Kossuthnak, és még arról is beszámolt, hogy Kultsárné nagyon féltette tulajdonosi jogait, és mindent megmozgatott, hogy a fennálló állapotokat fenntartsa. Egyes értesüléseit más forrásaink is alátámasztják, például arról, hogy a lapnál bizalmatlanok, ellenségesek voltak Nagy Pál szerkesztővel szemben, s mindent el is követtek eltávolítására. (Mint fentebb említettük, Nagy lemondása hamarosan be is következett.) A levélíró állítása szerint Hindy Nagy Pálhoz is intézett gúnyolódó, zaklató leveleket.

Hindy János valóban nagyon rossz viszonyban lehetett szerkesztőjével. Egyik közeli barátja, az esztergomi érsekség alkalmazásában álló Soltész Dániel hozzá intézett 1842. január 2-i bizalmas levelében⁴⁰ maró gúnnyal írt Nagy Pálról, aki állítólag Soltészhez akarta adni a lányát feleségül. „Van-e Nagy Pálnál a föld hátán rókább, de egyszersmind szamarabb?” – kérdezte Hindytől, amit nyilván nem tehetett volna meg, ha nem ismerte volna utóbbinak a szerkesztőt illető lesújtó véleményét. (Nagy nem akart hozományt adni a lányával, ráadásul Soltész olyan állást töltött be az érsekségnél, ahol nősülésére akkor nem lett volna lehetősége.) A levélből több hasonló megjegyzés mellett („szeretném, ha hogy Nagy Pált ezen ostobáskodásaiért amúgy magyarosan, jó vastagon lehordani” stb.) fontos információ, hogy Hindy egészségi állapotának rohamos javulásáról a feltehetően 1841. december közepe táján Pesten járt Soltész is pozitívan nyilatkozott. Vagyis nemcsak legfőbb ellenlábasa, Kossuth lehetett meggyőződve arról, hogy Hindynek a november végi megverése sokkal súlyosabbnak látszott, mint amilyennek később valójában bizonyult – az áldozatnak persze érdekében állt az állapota súlyosságát illető vélekedés fenntartása és erősítése.

Ugyanezt megírta Deák Ferenc december 16-án kelt levelében Wesselényi Miklósnak is, amikor a *Pesti Hírlap* és a *Világ* Hindy-ügyben kelt kommentárjairól beszélt.⁴¹ („[Hindy] korántsem haldoklik, mint a Világ mondja, sőt már fent van” stb.) Deák számára is kétségtelen volt, hogy a „holmi mocskos firikálásokat” hónapokon keresztül Hindy készítette, továbbá, hogy Kossuth közvetve sem játszott a megverésben felbujtó szerepet. Az egyértelműen Kossuth mellé álló Deák is sajnálkozásának adott hangot, amiért „a

³⁹ Kovacsóczy Mihály (1801–1846) ügyvéd, író, műfordító, újságíró, 1843–44-ben a *Nemzeti Újság* szerkesztője, Gyurmán Adolf (1813–1864) újságíró, több lap (*Hazai s Külföldi Tudósítások*, *Jelenkor*, 1841-től a *Pesti Hírlap*) munkatársa, vö. 7. sz. jegyz.

⁴⁰ MOL. R 319. 26. cs. sz.n.

⁴¹ DEÁK FERENC: Válogatott politikai írások és beszédek. I. köt. 1825–1849. Sajtó alá rend.: MOLNÁR ANDRÁS. Bp., 2001. (Millenniumi magyar történelem.) 331. p.

megverés mégis menthetetlenül rosszul történt”, s ez beárnyékolhatja a *Pesti Hírlap* szerkesztőjének munkásságát. Beszámol továbbá a Pest megyei törvényszék előző napon hozott határozatáról, a Hindy ellen a falfirkálással elkövetett gyalázkodás ügyében indított nyomozásról. (Ld. alább.) Deák leveléből részletesen kiderül továbbá, hogy Hindy János a falfirkálási vád ügyében nemcsak a (fal menti vizelésben, mint ellenérvben kimerülő) védekezés, hanem az előre menekülés stratégiáját is alkalmazni akarta. Deák érezhető megrökönyödéssel számolt be arról, hogy hírek szerint Hindy ugyanazért jelentette fel Kossuthot, amiért utóbbi őt, vagyis becsületsértési perbe akarta fogatni, amiért a *Pesti Hírlap*-ban Kossuth „gazember”-nek nevezte. Hindy – meghökkentő módon – 500.000 forintra akarta perelni, mégpedig azért mert a 100 forintos kártérítéssel járó becsütelentést Kossuth (tekintettel az 5000 példányban megjelenő *Pesti Hírlap*-ra) úgymond ötezszer követte el... Deák még azt is tudni vélte, hogy az összeg kétharmadát az ügyben esetleg aktív szerepet vállaló Dubraviczky Simon megyei alispán kapta volna.

IV. Pest vármegye törvényszéki üléseinek jegyzőkönyvei és iratai sajnos pont ebből az időszakból ma már nagyon hiányosak, a lényegét viszont a törvényszék lajstromkönyvi bejegyzéseiből is meg tudjuk állapítani,⁴² illetve szerencsére Neuszer János tárgyalásának jegyzőkönyvét (néhány más, ma már lappangó irattal együtt) Pest megye büntetőeljárásának múlt század eleji monográfiája teljes egészében közzétette.⁴³

A vármegye december 13-án idézte be az inast, előzetes letartóztatásba helyezte, majd a fenyítő törvényszék 15-én hozott ítéletet ügyében. A tárgyalás jegyzőkönyve azért is fontos, mert teljes egészében rögzítette Neuszer – más forrásból nem ismert – vallomását, ebből ugyanis sok olyan részlet kiderül, ami a fentebb ismertetett vármegyei nyomozás alkalmával nem derült ki. A Nógrád megyei Bercelről származó, 31 éves vádlott nem sokkal azelőtt szerelt le tíz éves, gránátos alakulatnál töltött katonai szolgálatából, hogy a Kossuth-család alkalmazásába lépett, ami szempontunkból azért fontos, mert – Hindyvel ellentétben – nyilván erős testi felépítésű fiatalember lehetett. A Neuszer által előadott részletek közül fontos, hogy miután a Szép utcában, illetve városszerte a falakon hónapokon keresztül sértő feliratok jelentek meg, többek között Kossuth ellen, gazdája többször fejezte ki kíváncsiságát ismeretlen gyalázkodóinak kiléte iránt. Fontos viszont, hogy míg a nyilván

⁴² Pest Megyei Levéltár (továbbiakban: PML.) IV. 31-a. (= Pest-Pilis-Solt vármegye Közpon-ti Törvényszékének iratai. Törvényszéki jegyzőkönyvek.) 43. köt. 1841. 854., 872., 874. sz.

⁴³ DOMBÓVÁRY, 1906. 246-248. p. Megjegyezzük, a Kossuth-Hindy-ügy esetleges további iratait a PmL. IV. 31-f., 34. és 35. állagokban, valamint a MOL. további állagaiban is gya-nítjuk, ami további kutatásokat igényel.

elfoglalt Kossuth csak „óhajtotta tudni, ki légyen most mondott erkölcstelen botránys rajzok és felírások készítője”, viszont Kossuth felesége, Meszlényi Teréz „kívánságára és rendeléséből” a szintén felesége által a figyelőszolgálatra megkért Moór János házmesterrel az éjszakai órákon várták a rejtélyes gyalázkodót. (Mint láttuk, Kossuth tagadta, hogy ő adott volna utasítást a figyelésre, a megverésről nem is beszélve.) Az inas és a házmester megfigyelték, hogy általában szerdai és szombati napokon jelennek meg újabb falfirkák, ezért ezekre a napokra időzítették megfigyeléseiket. (November 27. is szombatra esett 1841-ben.)

Neuszer olyan aprólékos részletességgel adta elő a megverés előtt történeteket, amelyet aligha tudott magától kitalálni, és alapjaiban rengette meg Hindynek a fal melletti vizelésre alapozott magyarázkodását: „hallván, hogy a Zöldkert utca felől valaki közelget, egészen figyelmüket az érkezőre fordították, ki is egy úriasan öltözött férfi egész a László-ház kapuján túlhaladván, figyelemmel körültekintgetve megállott, és a falhoz menvén az egész fényében ragyogó holdvilágánál⁴⁴ csalhatatlanul látta, miképp azon egyed kezét a falon jártatván, valamit a falra írt”. Neuszer már ekkor rá akart rontani, hogy elfogják, de a házmester türelemre intette, hogy megbizonyosodjanak tettheiről, amikor a titokzatos férfi befejezett egy rajzot, majd egy lépéssel odébb állt és újabbat készített, sőt egy harmadikba is belekezdett, de ezt már nem tudta befejezni. A házfalon maradt két egész és egy félbehagyott firkálás elég volt a lesben állóknak, „elszalasztani nem akarván a sokáig hasztalan lesett botrányszerzőt”. Innen beszámolója részletei megegyeztek a nyomozás során már felvettekkel (a kertajtó csikorgására Hindy elszaladt, Neuszer utána futott stb.), bár a vádlott érthetően kevésbé akarta részletezni a megverést. Elismerte, hogy bottal hátulról fejbe vágta, majd a földre zuhanó áldozatot még egyszer eltalálta, de arra már nem emlékezett, hogy testének mely táján. (Hindy ugyebár sorozatos ütésekről, gyomrozásokról stb. számolt be. Az igazság álláspontunk szerint valahol a kettő között lehet, mert Hindy egyértelmű túlzása mellett is igaz, hogy az orvosi látlelet több sérülésről tanúskodik. Nyilvánvaló továbbá, hogy Neuszer célja nem az áldozat megölése vagy súlyos károsodás okozása, hanem ártalmatlanná tétele volt, amelyet azután el is ért, hogy Hindy a kövezetbe beverte a fejét, bár – mintegy a „biztonság kedvéért” – még nyilván odasózott egyet-egyét.) Neuszer vallomását Moór János minden részletében eskü alatt hitelesítette, de további bizonyítékokat is megneveztek, például „egyetértőleg azt erősítvén, hogy [...] a panaszolkodó állítólagos vizelésének legszorgosabb vizsgálódás után

⁴⁴ Megjegyezzük, amint azt egy csillagászati segédprogram segítségével megállapítottuk, az eset másnapján, 1841. november 28-án volt holdtölte. Moon Calendar Online: <http://users.ameritech.net/paulcarlisle/MoonCalendar.html> – 2005. május.

sem jöttek nyomára”. Nyilván mások tanúságára is apellálva továbbá – „mint akik már belefáradtak a hetenként, sőt gyakran naponta megújított botrányos házfalrajzok befehéritésébe” – állították, hogy Hindy megverése előtti napon és estén a szóban forgó falszakaszon semmilyen rajz nem volt, míg utána igen, amelyet a vármegye megbízásából eljáró szolgabíró hivatalosan igazolt is.

A törvényszék megállapította, hogy Neuszernél nem mutatható ki előre megfontolt szándék, továbbá semmi érdeke nem fűződött az általa ismeretlen Hindy megveréséhez, arra csak azért került sor, mert „a rajtakapott tettes elszaladásától félvén, azt túlzott szolgálatkészségből minden esetre kézrekeríteni törekedett”. Neuszer elítélték „világos megbízatásán túl vitt rendetlen tettéért” és bántalmazta Hindyt, ugyanakkor – az áldozat terveivel ellentétben – nem adtak teret a Kossuth felbujtó szerepével kapcsolatos elképzelésnek. (Hindyről megállapították, hogy a tárgyalás idején orvosi jelentés szerint már „némiképp lábadozott”, vagyis állapota javult.) A túlbuzgó-ság és a bántalmazás, mint súlyosbító tényezők mellett enyhítő körülménynek minősítették, hogy Neuszernek évtizedes katonai szolgálata alatt semmilyen fegyelmi ügye nem volt. Végül december 14-től számított – heti két nap böjttel súlyosbított, saját költségén letöltendő – egy hónapi elzárásra, a Hindynek okozott szenvedésért ötven pengő forint megfizetésére és az orvosi költségek megtérítésére ítélték. (Utóbbit a felgyógyulás utáni összegzés alapján állapították meg.)

Kossuth a törvényszék másnapi ülésén – sikertelenül – kérte inasának szabadlábra helyezését, mivel Hindy egyértelműen rágalmazó, bűnös magatartást tanúsított. A falfirkálásban kimerülő rágalmazást és becsületsértést a vármegye törvényszéke mindazonáltal nagyon is megalapozottnak vélte és saját hatáskörben (vagyis nem Kossuth indítványára, hanem közérdekből) felszólította Egressy Sámuel megyei főügyészt, hogy folytasson vizsgálatot az ügyben, és a közgyűlésnek tegyen jelentést arról, megalapozott-e Hindy ellen a vádemelés.

V. A vármegye törvényszéke összességében méltányos, a sérelmet kizárólag Hindy megveretésében megállapító ítéletet hozott, Kossuth irányító szerepére utalni nem volt hajlandó. Hindynek Zlinszky főszolgabíró megbízása folytán Bellágh Antal esküdt december 29-én adta tudomására hivatalosan is az ítéletet. A törvényszék ülését követő két hétben Hindy bizonyosan értesült az ítéletről, és kidolgozta a követendő stratégiát.

29-én elfogadta az ítéletet, de másnap a vármegyéhez intézett hivatalos nyilatkozatában⁴⁵ hangsúlyozta, hogy azt végleg csak akkor veszi tudomásul, valamint a bíróság által megítélt kártérítést csak akkor fogadja el (és utalja át

⁴⁵ Közölte: DOMBÓVÁRY, 1906. 248. p.

tervei szerint a pesti vakok intézetének, illetve az árvaháznak), ha ez jogi értelemben nem jelenti a vármegye ítéletébe való végleges beletörődését, és nem akadályozza számára az ügy folytatását. Hindy sérelmezte, hogy a bíróság – nyilván megelégedve korábbi írásos nyilatkozataival – Neuszer elítélését távollétében, részletesebb vallomásának tudakolása nélkül fogatosította, és az ítéletet túlzottan enyhének, a körülmények kivizsgálását pedig nem megfelelőnek érezte, ezért további lépéseket helyezett kilátásba. Mivel – mint mondta – „különben sem lehet a kiszenvedett fájdalmakat és a megrövidített életet [sic!] megfizetni”, új eljárást kezdeményez, amelyben személyesen, saját feljelentése nyomán vesz részt. Hindy számára sérelmes volt ugyanis, hogy a vádat a korábbi perben a vármegye hivatalból képviselte, méghozzá Kossuth már említett november 28-i bejelentése alapján. De a formai sérelmek mellett leginkább az bántotta, hogy a per nem arról „szólt”, amiről akarta, és nem rejtette véka alá, hogy valódi célja Kossuth ellehetlenítése. (Az utóbbi lejárására irányuló vehemens fellépés további közvetett utalás arra, hogy Hindy mélységesen gyűlölte Kossuthot és minden eszközzel vissza akarta szorítani tevékenységét.) Így fogalmazott: „nemes Kossuth Lajos úr ellen, mint megbízó és Neuszer János és Moór János, mint béres [= felbérelt] megbízottak [...] ellen saját felperességem alatt szándékoznék a törvény útját megkísérteni”. Hindy ugyan óvatos, nem mondja ki szó szerint, de sorai mögött az a terv bujkál, hogy a perbefogással Kossuthra rá lehet sütni: ő adott megbízást a megverésére, vagyis fizikai erőszakkal igyekszik politikai ellenfeleit és a konkurens sajtót megfélemlíteni, ami pedig már több egyéni sérelemnél, hanem a közélet súlyos veszélyeztetése. Ez persze elég különös ideológiai konstrukció volt, hiszen a kortársak előtt is nyilvánvaló lehetett, hogy Kossuth és Hindy nincsenek egy „súlycsoportban” a hazai sajtóban, vagyis előbbinek semmiféle érdeke nem fűződött utóbbi fizikai erőszakkal történő megfélemlítéséhez.

Ezt a pert – kiegészítve a Deák-levél kapcsán már említett becsületsértési elemmel – tehát Hindy nemcsak ellentámadásnak szánhatta a vármegye ellen indított vizsgálatára, hanem igyekezett saját maga számára a legtöbbet kihozni belőle. Fontos és jellemző, hogy feljelentését Hindy nem az egyébként illetékes vármegyénél tette meg Kossuth ellen, hanem közvetlenül a királynál, pontosabban a helytartótanácsnál. Ezzel nemcsak a számára kedvezőtlen ítéletet hozó törvényhatóságot akarta megkerülni, hanem a történetek egészen más minősítését érzékeltetni: míg a vármegye ugyanis egyszerű garázdaságként foglalkozott az ügygel, a legfelsőbb szerveknél egyértelműen politikai indítékú bűncselekmények esetén indítottak – a királyi ügyész (jogügyigazgatóság) útján – pert a királyi táblánál. Hindy feljelentésében az alperes megnevezéseként nem is Neuszer nevét írta, hanem azt, hogy „Kos-

suth Lajos úr inasa”, hiszen számára a bűncselekményre felbujtó személye volt fontosabb.

Jellemző, hogy a nyomozás ügyében Pest vármegyéhez küldött helytartó-tanácsi leirat szövegét az első fogalmazványhoz képest végül második olvasatban élesebb formába öntötték.⁴⁶ A leirat december 21-én kelt, vagyis Hindy a helytartótanácsnál jóval korábban feljelentést tett, minthogy a vármegye ítéletéről hivatalosan értesült volna. A szöveg – Hindy álláspontjával összecsengő módon – már úgy fogalmazott, hogy a november 27-e éjjelén történtek fontos közügynek, „közcsendet és bátorságot veszélyeztető merény”-nek minősülnek, az újságíró „megtagoltatását”, „megvéreztetését” pedig „Kossuth Lajos ügyvéd emberei” („gazdájuk megbízásából”) követték el. Arra utasították a vármegyét, hogy az ilyen értelmű eljárás mellett, a már addig foganatosított intézkedésekről és azok hátteréről tegyenek kimerítő, részletes jelentést.

Hindy igyekezett jól felkészülni a Kossuth elleni perre, rokonai, barátai támogatták is törekvéseit. Tanulságos felidézni a hozzá igen közel álló öcsöcse, Hindy Mihály (1807-1870) piarista szerzetes sorait, aki a sátoraljaújhelyi rendház lakója – így Kossuth korábbi zempléni működésének jó ismerője – volt, egyébként szintén számos írása maradt ránk, kisebb költemények, köszöntők, gyászversek mellett latin nyelvi munkái, az 1849-ben megjelent „római régiségtan”-a tették ismertté nevét. Hindy Mihály 1841. december 30-án küldött levelet sógorának, a Podolinban lakó Raffay Jánosnak, és elsősorban a piaristák által megrendelt néhány lapról írt, különösen a *Világ*-ról szólt meleg szavakkal.⁴⁷ A végén azonban szóba hozta bátyja, János Kossuth elleni perével kapcsolatos töprengéseit: „Ha a Kossuth jellemei felfedezésére lenne szükség, bizton lehet hivatkozni a zempléni protocollumra [= megyei közgyűlési jegyzőkönyvre], ökelme cigány, álnok, ravasz, tolvaj, s minthogy ily cudarul egyeztek meg jellemei tisztí hivatásával, el kellett Zemplénből sátorfáját hordani egy pár év előtt, mint státus deliquens [= itt: politikai elítélt] fogva volt.” Sorai több szempontból is érdekesek. Hindy Mihály egyrészt kész lett volna Kossuth egy évtizeddel korábbi, zavaros zempléni ügyeit feleleveníteni, hogy ezzel járuljon hozzá a lejárásához,⁴⁸ ami persze arra is utal, hogy bátyja az indítandó perben nem szorosan a pereskedés témájához tartozó, viszont az alperes jellemét negatív színben feltüntető elemekkel is nyomást akart gyakorolni az igazságszolgáltatásra. Másrészt azért is fon-

⁴⁶ MOL. C 51. 1842. 19. kf. 2. t., a vármegye vonatkozó intézkedését közölte: DOMBÓVÁRY, 1906. 111., 113. p.

⁴⁷ MOL. R 319. 26. cs. sz. n.

⁴⁸ A vonatkozó irodalomból ld. pl.: LACKÓ MIHÁLY: Kossuth zempléni válsága. In: *Medvetánc*, 1986. 2-3. sz. 165–179. p.; KOSÁRY, 2002. 92–100. p. stb.

tos, mert árnyalja Kossuth és a sátoraljaújhelyi piaristák kapcsolatát illető ismereteinket. Kossuth maga többször is tisztelettel, elismeréssel nyilatkozott a rend gimnáziumában töltött éveiről, tartalmas tanulmányaira és a tapasztalt szellemiségre szívesen emlékezett. 1844-es önéletrajzi írásában például így írt: „Én tehát hat évig az újhelyi piaristák gimnáziumának koptattam küszöbét; tanítóim szerettek, mert könnyen tanulva mind a hat éven át első eminens valék, s ha mondanám, hogy ott mégis keveset, vagy semmit sem tanultam, igazságtalan volnék. [...] Én az újhelyi kegyes szerzetesbeliek iskolájára hálával emlékezem. Sohasem vettem magam s nem vették szülőim észre, hogy vallás tekintetében vagy türelmetlenek, vagy térítgetők voltak volna.”⁴⁹ A piaristák oldaláról ugyanakkor már koránt sem volt ilyen pozitív vélemény Kossuthról, legalábbis Hindy Mihály (1849–1857 között a sátoraljaújhelyi gimnázium igazgatója) sorai azt mutatják, köreikben a konzervatív politikai fellépésnek is komoly tartalékai voltak. Megjegyezzük még, hogy az 1830-as évek eleji zempléni történetek felelevenítése (sőt, a vonatkozó akták utáni – sikertelen – kutatómunka) mindig szóba került, amikor Kossuth ellen politikai indíttatású jogi eljárást folytattak. Először már 1833-ban, a könyvatos sajtó elkobzásakor, majd 1837-es hűtlenségi pere során, sőt, 1851-ben, a távollétében lefolytatott, elítélését és befeketítését célzó eljárásban is.⁵⁰ Ebbe a sorba illeszkedik – jóllehet, ezúttal nem a kormányzat, hanem annak konzervatív politikai támogatói részéről – Hindyék törekvése is.

A királyi tábla azonban 1841 végén nagyon is vonakodott politikai pert, ráadásul sajtópert indítani (lényegében) Kossuth ellen. Nemcsak arról van szó, hogy Kossuth rendkívül népszerű lett a *Pesti Hírlap* élén, és a kormánynak különösen kényelmetlen lett volna egy újabb procedúra alig másfél évvel azután, hogy az uralkodó és a rendek kompromisszumaként kiszabadult börtönéből, ahová szintén újságírói munkája, a *Törvényhatósági Tudósítások* miatt került. A politikai per óhatatlanul azt az üzenetet hordozta volna, hogy a kormányzat újra terrorisztikus eszközökhöz nyúl az ellenzékkal, és általában a nyilvánosságával szemben. Hindy ügyét tehát nem érte meg felkarolni a kormánynak, már csak azért sem, mert Neuszer János nem védekezett azzal, hogy a verésre munkáltatója utasítására került sor. Hindyék talán apelláltak erre az amúgy nagyon is kézenfekvő fordulatra, hiszen az inas könnyen hihetően csökkenthette volna felelősségét a súlyos bántalma-

⁴⁹ Idézi: GÁL ISTVÁN: Piaristák a szabadságharcban. In: *Vigilia*, 1998. 3. sz. [Vigilia Online: <http://www.vigilia.hu/1998/3/9803gal.html> – 2005. május] A témáról ld. többek között: PERÉNYI JÓZSEF: Kossuth Lajos újhelyi diákévei. In: *Adalékok Zemplén vármegye történetéhez*, 1906. 3–4. sz. 118–120. p.; KOSÁRY, 2002. 54. p.

⁵⁰ Ld. erről pl.: Kossuth Lajos: *Ifjúkori iratok. Törvényhatósági tudósítások*. Szerk.: BARTA ISTVÁN. Bp., 1966. (Kossuth Lajos Összes Munkái, VI.) (Kossuth Lajos Összes munkái. CD-ROM, Arcanum, 2002.); KOSÁRY, 2002. 96. p.

zásban, ha megbízásra hivatkozik. Mint láttuk, ilyesmi azonban nem történt.⁵¹ A kormányzat számára kényelmesebb volt az ügyet vármegyei szinten tartani.

A piarista Hindy Mihály egyébként olvasta a *Pesti Hírlap*-ot, arról nemcsak politikai ellenvéleményt alkotott, hanem élénken érdeklődött a pesti sajtóval kapcsolatos történések iránt. 1842 decemberében például János bátyjának írt levelében azonnal kíváncsian tudakolta az okot, amikor az jelent meg a *Pesti Hírlap*-ban, hogy a vezércikket – a szerkesztő szándékaitól függetlenül – nem közölhetik.⁵²

VI. Pest vármegye 1842. első negyedéves közgyűlésére január 28-i kezdettel került sor. A kedélyeket több napig, különösen január 31-én újra házpolitikai konfliktus borzolta, mivel a „vezérmegye” liberálisai törvénytelennek ítélték XVI. Gergely pápa Magyarországnak a vegyes házasságok ügyében küldött apostoli brévéje kihirdetését. Az ügyben élesen összeszóllalkozott az esztergomi érsek megbüntetését szorgalmazó Kossuth és Szentkirályi Móric egyfelől, valamint Széchenyi István és Dessewffy Aurél másfelől, utóbbi a *Pesti Hírlap* szerkesztője ellen nemcsak politikai – hanem a publicisztikai vitájukban már megismert – személyeskedő támadást is indított. Kossuth igyekezett kitérni a vele való szópárbaj elől.⁵³ Dessewffyt ekkor már pár napja erős lázrohamok gyötörték, a közgyűlésre (utolsó nyilvános szereplésére) orvosi tanács ellenére ment el.⁵⁴

A közgyűlés másnap foglalkozott Hindy ügyével, ezen sem Dessewffy, sem Kossuth nem tudott megjelenni, utóbbi is megbetegedett. A közgyűlésen először a vármegye által Hindy ellen indított eljárással foglalkoztak.⁵⁵ Egressy Sámuel megyei főügyész – mint említettük – az előző évi december 15-i törvényszéki tárgyaláson azt a megbízást kapta, hogy adjon hivatalos véleményt: a Hindy János terhére rótt cselekedet „közfenyíték” alá tartozik-e. Ebből a jegyzőkönyvi bejegyzésből tudjuk meg egyébként legpontosabban, hogy mik is voltak a házfalra festett „botrányos és ocsmány figurák”.

⁵¹ Ld. minderről: DOMBÓVÁRY, 1906. 43–44. p.

⁵² MOL. R 319. 26. cs. sz.n. A cenzor egyébként a 203. (1842. december 11-i) szám „Őszinte szavak” c. vezércikkét tiltotta el, a lapban csak egy sor jelenhetett meg: „Vezércikkkel – hibánkon kívül – ezúttal nem szolgálhatunk.” MOL. R 101. Korrektúrapéldányok. 3. dob. 2. cs. 203. sz.

⁵³ Ld. erről pl.: VISZOTA, 1927. 796-797. p.; BÁRTFAI SZABÓ LÁSZLÓ: Adatok gróf Széchenyi István és kora történetéhez, 1808–1860. I. köt. Bp., 1943. 397. p.

⁵⁴ Dessewffy Aurél összes művei. Sajtó alá rend.: FERENCZY JÓZSEF. Bp., 1887. LII-LIII. p. Dessewffy Aurél február 9-én hunyt el.

⁵⁵ PmL. IV.3-a. (= Pest-Pilis-Solt Vármegye Nemesi Közgyűlésének iratai. Köz- és kisgyűlési jegyzőkönyvek.) 120. köt. 1841. 291. sz. 182–184. p.

(Bár Zlinszky János főszolgabíró azonnal lemásolta a falfirkákat, amelyet a tárgyaláson felhasználtak, sajnos a jelenleg ismert ügyiratok egyike sem tartalmazza ezt mellékletként.) Eszerint valamilyen, vélhetően akasztásra utaló, a hivatalos minősítés szerint „minden jobb érzést és szemérmet botránnyosan sértő” ábra mellett a „Kossuth” nevet, illetve az „akasztófára való, húzd fel” szöveget írták a falra. Érdekes adalék, hogy a kivizsgálás során elővették a László Józsefnéhez postán küldött névtelen (a címzett köztisztelenben álló asszonyságot „a legalacsonyabb gyengédtelenséggel szándékosan”) fenyegető levelet is, és Zlinszky határozott állítása szerint a tartalomtól és az írásképtől minden kétséget kizáróan megállapítható volt, hogy ugyanaz a kéz írta, mint a november 27-i éjszakai falfirkákat. A névtelen levélben egyébként azzal fenyegették a szállásadót, hogy a házát lerombolják, abból kő kövön nem marad, ha Kossuthékat továbbra is befogadja, továbbá „némi költői változtatással [...] az is, hogy Kossuth csend- és rendezavaró, akasztófára való”. Egressy elmondta, hogy ugyan hivatali megbízatásához csak annak kiderítése tartozott, hogy az ilyen becsmérlő feliratok esetén hivatalból el kell-e járni a vármegyének, beszámolójából kiderül, hogy Hindy szerzőségével kapcsolatosan neki sem voltak kétségei, Neuszer és Moór meggyőző vallomásai miatt.

Egressy jogi szakvéleménye szerint a vármegyének hivatalból el kell járni a bectelenítés büntette ügyében, mivel a rajzok és feliratok „kétségtelenül közbotránnyt okozó és vétkeesen szemérmet sértők”, ezért vonatkozik rájuk a forgalomban lévő büntető törvénykönyv, a Praxis Criminalis 63. §-a,⁵⁶ illetve az 1723/12. tc. rendelkezése. A „szükséges feddhetetlenség védelmének biztosításáról” szóló paragrafus egy része pontosan Hindy esetére vonatkozott, ez ugyanis elrendelte, hogy azok, „akik gyalázkodó írással vagy képpel gonosz módon valakinek a méltóságát szidalmazzák” azon joghatóság által büntetessenek meg, amely alá tartoznak, amit jelen esetben a vármegye jelentett. (Az egyébként hűtlenségi ügyekben enyhébb elbírálást kimondó 1723/12. tc.⁵⁷ bevonására azért volt szükség, mert a Praxis Criminalis-t ön-

⁵⁶ Ld. pl.: Corpus Juris Hungarici seu decretum generale inlyti Regni Hungariae [...] quibus accedunt: Praxis Criminalis [...] Budae, 1822. 23-24. p. Megjegyezzük, a Praxis Criminalis alkalmazhatóságáról megoszlottak a vélemények. Az eredetileg osztrák örökös tartományok részére készült büntetőjogi gyűjtemény a 17. század végétől a magyar törvénytár mellékletét képezte, jóllehet, soha nem emelkedett törvényerőre. A magyarországi bíróságok azonban – más büntetőködex nem lévén – alkalmazták a gyakorlatban, egyfajta szokásjogi alapon gyakori hivatkozási alappal bírt. CSIZMADIA ANDOR – KOVÁCS KÁLMÁN – ASZTALOS LÁSZLÓ: Magyar állam- és jogtörténet. Bp., 1995. (bővített kiadás) 253. p. Az 1842. februári pesti gyűlés pikantériája volt, hogy pont ezen a gyűlésen később tárgyalták és elfogadták Nyáry Pál híres büntetőjogi kezdeményezését.

⁵⁷ Corpus Juris Hungarici. Ezer év törvényei, 1000-2003. Online: <http://www.1000ev.hu> – 2005. május.

magában a magyarországi jogszolgáltatás nem ismerte el törvényerejűnek.) Egressy indítványa nyomán világossá vált, hogy a cselekmény elkövetése és Hindy tettessége már nem képezhetette vita tárgyát. A Hindy elleni közkereset benyújtását és vád alá helyezését Egressy ezen kívül azzal is indokolta, hogy a gyalázkodás mellé „vétkes erőszakkali fenyegetőzés is járult”.

Indítványát követően heves politikai vita robbant ki, hiszen az „akció” vármegyei indítása vagy elvetése egyet jelentett volna vagy Kossuth (és a liberálisok) vagy Hindy (és a konzervatívok) erkölcsi hitelének megroppanásával. A Hindy vád alá helyezését szorgalmazók között a pesti liberálisok egyik vezéralakja, korábbi és későbbi országgyűlési követe, Szenkirályi Móric (1807-1882) állt első helyen, és feltűnést keltett még Urbanovszky Jusztin táblabíró hasonló fellépése is.⁵⁸ A heves vitát végül Széchenyi István valóban salamoni indítványa zárta le, a megye végül ezt fogadta el végzés-ként: nem indítottak keresetet Hindy ellen, de nem is mondták ki ártatlanságát (sőt, nyitva hagyták a kérdést), a döntésben csupán a bizonyítékok elégtelen voltára hivatkoztak.

Érdeemes felidézni Széchenyinek a közgyűlésről született, viszonylag hosszú naplóbejegyzését: „Hindy ügye. [...] Kossuth és Patay nincs jelen. [...] Egyedül Szentkirályi és Urbanovszky a Hindy ellen indítandó fiskális akció mellett. Én 3-szor szólok, és jól meg kefélem Szentkirályit. Ő »konzervatívnek« nevez... én jól megszorogatom. Az ülés után közeledik hozzám... hogy jóhíszeműen-e, vagy pedig, hogy ne tudjon ellenségének, nem tudom. Végre is... én őszinte vagyok hozzá... meglátogatom... s depónálom [= otthagynom] nála a kardomat etc.”⁵⁹ A bejegyzés szinte minden részletében megérne egy alapos elemzést,⁶⁰ itt most csak arra térhetünk ki, hogy Széchenyi – bár nyilván elfogultan kommentál – heves vitába keveredett Szentkirályival. A naplói számára fontos – vélhetően az elfogadott határozatot is befolyásoló – tényező volt, hogy Kossuth nem jelent meg a gyűlésen, amely önmagában nyilván más irányt adott volna a vitának. (A szintén radikális ellenzéki, Patay József távolmaradása is lényeges információt jelentett.) Szentkirályi Széchenyit illető minősítése („konzervatív”) ebben a szöveggörnyezetben sértő, a Hindy és cselekedetét legitimálni igyek-

⁵⁸ Utóbbiról érdemes megemlíteni, hogy új volt Pest megyében, hiszen a Trencsén megyei eredetű család nemességét Pest csak 1840-ben igazolta. KÖSZEGHI SÁNDOR: Nemes családok Pestvármegyében. Bp., 1899. 414. p.

⁵⁹ VISZOTA, 1927. 797. p.; a fordítás: Széchenyi István: Napló. Sajtó alá rend.: OLVÁNYI AMBRUS. Bp., 1982. (2. kiadás) 968. p.

⁶⁰ E szempontból különösen inspirálónak találtuk: VELKEY FERENC: Széchenyi István és az 1846-os „Deák-lakoma”. Kommentárok egy naplóbejegyzéshez. In: Deák Ferenc és a polgári átalakulás Magyarországon. Szerk.: BALOGH ELEMÉR – SARNYAI CSABA MÁTÉ. Szeged, 2005. (A Pólay Elemér Elemér Alapítvány Könyvtára, 1.) 19-82. p.

vő, erkölcstelen eszközökhöz nyúló politizálással való kapcsolatra is irányult. A közgyűlés után kettejük között történtek arra utalnak, hogy bár az 1840-es évek elején nyilvánvalóan eltérő politikai táborhoz sorolták magukat, mindketten keresték az együttműködés alternatíváját fenntartó személyes kapcsolatot. (Először Szentkirályi kereste négyszemközt Széchenyit, bár utóbbi bizalmatlan volt a közeledés motivációját illetően, majd ő látogatta meg Szentkirályit. Bár az ott történekről nem rendelkezünk információval, e két látogatás a politikusok közötti kibékülést vagy legalábbis a közgyűlésben történtek kölcsönös lezárását eredményezhette. Fontos, hogy előző nap, a pápai bréve ügyében is ellentétes nézeteket fogalmaztak meg, bár Széchenyi ezúttal „kissé visszafogott”-nak minősítette vitapartnerét.)

A február 1-jén, nyilvánosan elhangzott beszédek szövege ugyan nem ismert, de tartalmukat egy titkosrendőri beszámolóból ismerjük.⁶¹ Széchenyi abból indult ki, hogy ez nem igazságszolgáltatási ügy, hanem a „pártok” versengését katalizáló eset, ezért leghelyesebbnek az ügy gyors lezárását és feledésbe merülését vélte. Széchenyi – általános politikai felfogásának megfelelően – igyekezett kimaradni a „pártok” viszálykodásából, és közéleti megoldást keresni. Ezért, bár élesen ellenezte Hindy vád alá helyezését, hangsúlyozta, hogy szimpatikus volt számára az a megközelítés, ahogy Kossuth az ügyet a *Pesti Hírlap*-ban kommentálta. (Ez legalábbis első hallásra kissé ellentmondott annak, ahogy 1841 decemberében naplójában kommentálta a *Világ*-gal folytatott polémiát.) A mérséklet álláspontját foglalta el, úgy vélte, az igazságszolgáltatási eljárás elrendelésekor mérlegelni kell annak társadalmi hasznosságát is. A közélet békességének helyreállítása szempontjából pedig ezúttal fontosabbnak vélte az ügy elejtését, mint a jogszabályok szigorú alkalmazását. A közismert latin szólást is idézte: „plus valet favor in iudice, quam lex in codice”.⁶² Szentkirályi ugyanakkor ezzel ellentétben úgy vélte, hogy a közélet rendjét az teremti meg, ha a nyilvánvaló bűnösöket megbüntetik, márpedig Hindy becsületsértést követett el, s fenyegetésének célpontja közszereplő, tettének indítékai pedig egyértelműen politikaiak és nem személyesek. A besúgó jelentés szerint: „Ebben a vitában mindketten – a számos hallgatóság legnagyobb szórakoztatására – a legfinomabb módon a legdurvább dolgokat vágták egymás fejébe.” Bár Szentkirályi álláspontját a tömegben többen hangoskodva támogatták, a szavazáskor mégis Széchenyi indítványa kapott többséget. Ebben Széchenyi Szentkirályinál erélyesebb fellépése mellett szerepet játszhatott még, hogy őt támogatta még Zlinszky

⁶¹ Közölte: Gróf Széchenyi István naplói. V. köt. (1836-1843) Szerk.: VISZOTA GYULA. Bp., 1937. (Magyarország újabtkori történetének forrásai.) 548. p., 1. sz. jegyz.

⁶² Egykorú, kifejező magyarításban: „Többet ér a bíró kegye, mint a törvény hegye.” Ld. pl.: JÓKAI MÓR: És mégis mozog a föld. – Eppur si muove. Pest, 1872. (Magyar Elektronikus Könyvtár: <http://mek.oszk.hu> – 2005. május.)

János főszolgabíró is, aki azt fejtegette, hogy Hindy minden bizonnyal bűnös a falfirkálásban (vagyis ő követte el), viszont súlyos megverésével már éppen eléggé meglakolt, ezért nem érdemes ellene közkeresetet indítani. A vármegye végzése végül Széchenyi javaslatára azért utasította el Egressy szakvéleményét és így Hindy perbe fogását is, mert az ellene szóló vádakat kevésnek minősítette a közkereset alá helyezéshez. (Ez nyilván csak jogértelmezési kérdés volt, hiszen mint láttuk, az ellenérdekelte tanúk vallomásai mellett néhány objektív tényező is Hindy bűnösségét valószínűsítette, más kérdés, hogy ez összességében még mindig túl kevésnek tűnhetett a bizonyíthatósághoz.⁶³) Az eset egyébként azért is tanulságos, mert a liberálisok fellegvárának számító „vezérmege” szerepet játszó Pesten is előfordulhatott, hogy nem Kossuth, Szentkirályi vagy valamely más vezető ellenzéki álláspontja kapott többséget, hanem épp a csökkenő népszerűségű Széchenyié.⁶⁴

A hosszas vitatkozás után a közgyűlés tárgyalni kezdte az ellenkező irányú feljelentést is, vagyis azt, hogy Hindy kezdeményezésér a helytartótanács a vármegyének eddigi lépéseiről jelentéstételi kötelezettséget írt elő.⁶⁵ A közgyűlés ezzel már nem akart részletesebben foglalkozni, ezért úgy határozott, hogy Egressy előző napirendi pont kapcsán már felolvasott, a történeteket összefoglaló, a Neuszer János elleni törvényszéki tárgyalást részletesen ismertető jelentését továbbítja felettes hatóságainak. Széchenyi előző indítványa nyomán inkább Hindy, ez utóbbi döntéssel pedig inkább Kossuth lehetett elégedett, bár egyik fél sem maradéktalanul. Különösen Hindy számára lehetett sérelmes, hogy a vármegye nem akart foglalkozni ügyével, ráadásul a kezdeményezésére indított jogi eljárás során a közgyűlés az ő bűnösségét megállapító ügyészi jelentést tette hivatalos álláspontjává, és kísérőlevelében nyomatékosította is, hogy a helytartótanács által megrendelt tudósítást ezzel kívánja kielégíteni.⁶⁶

VII. A december elején zajlott sajtóvita után érdemes felidézni a február elején történt közgyűlés megjelenését is a legfontosabb hírlapok hasábjain.

A leggyorsabban a *Világ* reagált, hiszen már másnapi számában tudósított a pesti közgyűlésen történekről, amelyet számos tanulságos epizódot felvontató „a szerencsétlen hurokra került éji madár ügye, mint mázolásai kér-

⁶³ Az eseményeket idézett munkájában pontosan ismertető Dombóváry Géza egy másik munkájában tévesen írja, hogy Egressy indítványát fogadták volna el. DOMBÓVÁRY, 1911. 313. p.

⁶⁴ Vö. DOMBÓVÁRY, 1906. 181. p.

⁶⁵ PmL. IV.3-a. 120. köt. 1841. 292. sz. 184. p.

⁶⁶ MOL. C 51. 1842. 19. kf. 2. t.

dés”-ként jellemzett.⁶⁷ Az elfogadott határozatot csak nagyon röviden ismertette, a tudósítás többi része súlyosan elfogult kommentár, az ellenzékkel szembeni politikai publicisztikának tekinthető. A liberálisokat ezúttal is ellenségesen, maró gúnnyal minősítette. Szentkirályiról, a Széchenyit leckéztetni akaró, „feltörekvő kapacitásról” például úgy vélekedett, hogy „fél fejjel már kinőtt a szabadelműség törpe soraiból”, és ha nagyobb tisztelettel viseltetik a nemzet nagyjai iránt, akár még bölcs politikus is lehet. A Hindy ellen közkeresetet kívánókat „libatojásból kelt magyarkák”-nak minősítette, akikről azt tartotta a legfontosabbnak megjegyezni, hogy bekiabálásokkal, pizszegéssel zavarták Széchenyit, szemtelennek, gyalázatosnak, fizetettnek nevezték a közkereset ellenzőit, a téma iránti felfokozott érdeklődést pedig azzal magyarázta, hogy az ellenzékiek „szívének álistene” (vagyis Kossuth) volt az ügy érintettje. Gúnyosan beszélt a „dicsőséges szabadelműekről”, akik ugyan nagyon bölcsnek tartják magukat, de máshoz nem értenek, mint a bekiabáláshoz, ordibáláshoz, s ezáltal maguk minősítik tetteiket. A kommentár szerzője kifejtette, hogy – a liberálisok jelszavának megfelelően – maga is az egyenlőség híve, de ne várja senki, hogy a liberálisokkal legyenek egyenlők, akiknek pártját a nyers erővel való érdekérvényesítéssel, a leitatott tudatlan tömeg demagóg befolyásolásával, valamint a mérsékelt és igazságos vélemények durva lehurrogásával azonosította. (Kitérőként megjegyezzük, hogy e kritikák épp a másik oldalról fogalmazódtak meg több joggal a viharos megyegyűlési csatározások során.) Kár az ellenzéki szónokok éljenzéséért, a „repedt szájú, májból eredő »halljuk« rivallásokért” – fejtegette a szerző – majd az ekként „jellemzett” liberálisok tulajdonságairól le-sújtóan vélekedett: „E szép, és az egész szabadelmű párt nagy öröme igaz vonásokat nemzetünk évkönyveiben nehezebb lesz bemeszelni, mint ama falmázolásokat, melyekért ők ily jellemző buzgósággal kiabálták az akciót.” Megjegyezzük még, hogy a szerző kísérletet sem tett a liberális álláspont ismertetésére, vagy igazságtartalmának, jogszerűségének elemzésére vagy bemutatására, vélhetően már csak azért sem, mert Hindyről előttük is nyilvánvaló volt, hogy elkövette a falfirkálást (eszükbe sem jutott már tagadni ezt), nyíltan védelmükbe tehát már nem vehették, így támadásuk élet másra kellett irányítaniuk.

A korábban még az eseményektől tartózkodónak bizonyuló *Jelenkor* most hosszabb és önálló, a *Világ*-tól eltérő hangvétellő tudósítással jelentkezett.⁶⁸ Korrekt módon ismertette az ügyészi indítványt és az ellenérveket, sőt a Neuszer ügyében korábban hozott ítéletet is. Az ügy iránti rendkívüli ér-

⁶⁷ *Világ*, 1842. 10. sz. (február 2.) 74. p.

⁶⁸ *Jelenkor*, 1842. 11. sz. (február 5.) 46. p. Ehhez nagyon hasonló tudósítást közölt: *Vereinigte Ofner-Pesther Zeitung*, 1842. 12. sz. (február 10.) 107. p.

deklódásra (annak a hallgatóságot a terembe csődítő voltára) persze a *Jelenkor* kommentátora is felfigyelt, és a felhevülő tanácskozást bemutatva, kérdéssel fordult olvasóihoz: „Ki hitte volna, hogy ilyen ügy fog valaha a haza kérdéseivel mérlegre tétetni? Úgy tetszett, mintha elvek s nem szónokok küzdöttek volna egymás ellenében.” (Utóbbi megállapítással az utókor méltatói is egyetérthetnek, hiszen Hindy és Kossuth ügyében többnyire politikai pártállás szerint foglaltak állást a közszereplők, az ellenzék és a kormánypárt küzdelmének sajátos területét látva az ügyben.) A lap korábbi magatartásával ellentétben a szerző itt már leírta, hogy „a bírói eljárás és tanúvallomásokból a gyanú alaposnak látszik”, ugyanakkor azt is leszögezte, hogy Hindy bűnösségét további bizonyítékokkal és elfogulatlan vallomásokkal nem lehet igazolni. Szólt röviden Zlinszky főszolgabíró álláspontjáról, és azokról is, akik közbotránynak tekintve a falfirkálásokat, keresetet akartak. A lap szellemi irányvonalának megfelelően azonban a legnagyobb teret Széchenyi István véleményének szentelte, az elfogadott, igazságos határozatot az ő személyes sikerének könyvelve el: „A mindinkább hevülő viták közt, mint szokott, egység s béke nemtőjeként Sz. I. [Széchenyi István] a mindinkább s merőbben szemközt álló elvpártok egygyé simítása tekintetéből igen óhajtnak látván az egyszer megtörtént illetlenséget örökre elfeledni, jellemző buzgósággal s nemeslelkűséggel kölcsönös bizodalom s kibékülésre kéré a rendeket, s a szerény fölhívás visszhangra talált a keblekben s így a vádlott ellen követelt tisztí kereset elmaradt.”

Érdekes módon ezúttal sem foglalt állást az ügyben a *Nemzeti Újság*, pesti közgyűlésről készült tudósítása nem érintette a Hindy-ügyet.⁶⁹ Nyilván egészen más okból, de a tárgyilagosságra törekedett a *Pesti Hírlap* is, ezért a megyei tudósításként gyakorlatilag szó szerint – Hindy nevét például „NN ügyvéd”-ként helyettesítve stb. – közölte a közgyűlés jegyzőkönyvi bejegyzését,⁷⁰ amelyhez azonban Kossuth a szöveg végére egy szerkesztői jegyzetet fűzött.⁷¹ A lap eljárása a leginkább megfelelt a tudósítás és a publicisztika műfajának kettéválasztása újságírói követelményének. Kossuth a maga részéről érezhetően le akarta már zárni a kényelmetlen, jelentőségéből folyamatosan veszítő ügyet. Sajnálta, hogy egyes laptársai – mintegy felkarolva Hindy azon véleményét, hogy az általa alkalmazott eszközök politikai véleménykülönbség artikulálására alkalmasak – „pártkérdést” csináltak az esetből. Kossuth ezt már csak Hindy ismeretlenségére és jelentéktelenségére való tekintettel sem akarta elfogadni. A laptárs említése nélkül, de egyértelműen a *Világ*-ra célozva üzent azoknak a kommentátoroknak, akik „e tárgy

⁶⁹ *Nemzeti Újság*, 1842. 13. sz. (február 12.) 51. p.

⁷⁰ Ld. 55. sz. jegyz.

⁷¹ Ld. Függelék, III. sz.

körül kapzsi szószátyárságukkal magukat igen rútul bélyegezék”, és elvár-
nák, hogy humánus magatartása miatt minden durva sértést el kellene tűrnie.
Széchenyi álláspontjára is reflektált, mondván, hogy ő a maga részéről már
rég elfelejtette volna az ügyet (érzékeltetve ezáltal, hogy Hindynek volt fon-
tosabb kimenekedni belőle), de újra kilátásba helyezte, hogy amennyiben
politikai ellenfelei tovább bolygatják, ő is kész a közgyűlésen történetek
részletesen ismertetni, a konzervatívok által alkalmazott eszközöket lelep-
lezni, „hogya tudja meg a közönség, minő gyönyörű párt is van e hazában, ha
már csakugyan igaz, hogy a piszkos ügy pártkérdéssé vált”.

VIII. Hindy János egyébként még a Pest megyei közgyűlés előtt a kan-
celláriához is beadványt intézett, ebben „Kossuth Lajos cselédje által tete-
mesen lett megveretését tárgyazó vizsgálatbeli irományokat megsértett be-
csülete annak útján helyreállíthatása tekintetéből magával közölni”
kérte. A kormányhatóság január 29-én intézett ilyen, az iratok hivatalos fel-
küldését elrendelő leiratot a megyéhez, amely azonban már a február eleji
közgyűlésen nem tudott még ezzel is foglalkozni. Később, a március 3-i
kisgyűlésen azonban elővették az ügyet, és megállapították, hogy bűnvádi
eljáráshoz magánszemélyeknek ugyan általában nem szoktak hivatali irato-
kat kiadni, ezúttal azonban kivételt tesznek, mivel Hindy ezekre akarja be-
adandó keresetét alapozni. E végzés kissé cinikusan hangzott, hiszen olyan, a
megyei eljárás során keletkezett iratokat bocsátottak Hindy rendelkezésére,
amelyből épp az ő bűnössége, és a Kossuth elleni tervezett eljárásának meg-
alapozatlansága derült ki. (Nem csoda, hogy még azt is beleírták, hogy a
„másolatban leendő kiadások ellen a megyei rendeknek semmi észrevéte-
lek” nem merült fel.) Ehhez még hozzájárult, hogy a vármegye azokat az
iratokat akarta a cancellária útján Hindyhez eljuttatni, amelyeket a helytartó-
tanács előírására a február 1-i közgyűlés határozata folytán már eljuttattak.⁷²

Ennek a megkeresésnek a helytartótanács március 8-án eleget tett,⁷³ ké-
sőbb azonban a Hindy által indított keresetnek nincs nyoma. Minden bizony-
nyal maga is belátta, hogy ebből az ügyből már nem jöhet ki jól, minél to-
vább bolygatja, mint gyalázkodó feliratokat festő „éji madár” annál inkább
lejárhatja magát, ráadásul – mint említettük – a központi hatalmi szerveknek
sem állt érdekében egy olyan Kossuth elleni per, amely csak fokozta volna
az ellenzéki lapszerkesztő amúgy is óriási népszerűségét.

⁷² PmL. IV. 3-a. 120. köt. 1841. 666. sz. 410–411. p. Vö. 65–66. sz. jegyz.

⁷³ MOL. C 51. 1842. 19. kf. 2. t.

Függelék

Kossuth Lajos cikkei a Hindy-ügyről

I.

[KOSSUTH LAJOS:] Egy éjmadár hurokra került⁷⁴

Közel öt hónap óta egy valaki tetszett magának azon gyalázatos foglalatosságban, hogy éjenként utcaszögletekre aggatott nagy cédulákra, de legtöbbször házfalakra szerteszét az egész városban, leginkább pedig e lapok szerkesztőjének lakása táján holmi undokságokat mázolgatott. Vannak az agitációnak különféle nemei, ez a derék legény falrafirkálással agitált, deliberátumai mellett – hogy ti. e lapok szerkesztője akasztassék fel, nyakasztassék le stb. – közbotrányt okozó s a közszemérem érzetét sértő mázolgatásokkal undokítván a házfalakat. Sőt a köztisztületben álló háztulajdonos asszonyságnak, kinek házában e lapok szerkesztője szállást tart, anonim leveleket firkált, őt a falramázolt ostobaságok és fajtalanságok ismétlése mellett azzal fenyegetvén, hogy háza feldúlatik, hogy kő kövön nem marad stb., ha K. L.-t [= Kossuth Lajost] házában megszenvedi.

A Pesti Hírlap szerkesztője miatt, bizony üzhette volna alávaló mesterségét akármeddig, hanem körében a fajtalan mázolások méltán közbotrányt szültek, s az anonim fenyegetések kriminalitása figyelemre kényszerített.⁷⁵ Megleseték tehát a házmester s egy szolga által az éj madara, s november 27-én éjjel tetten kaptva, horogra került. *A lesők a házzal szemközt fekvő kert vasrácsos ajtaján át nézték a napvilágosságú holdvilágnál, mikint ír s mázol, s mázolni hagyták egy ideig, s akkor feléje közelítettek, hogy – amint utasítva voltak – megfogják s elzárják, másnap reggel a hatóságnak átadandót. Erre ő futással igyekezett menekedni; minek következtében a már hetek óta süker nélkül virrasztott s azért ingerült örök egyike elszalasztástól félve (mit eléggé sajnálunk) bothoz nyúlt, s erősen megütlegelte a futamlót, ki futás közben elbukván az utcakövezeten, arcát is össze s homlokát is betörte.*⁷⁶

Az ember azt gondolná, valami éretlen fickó, haszontalan utcataposó, vagy ama vészbarlangok egyik industrie-lovagja, kiket mesterségök folytatásában a Pesti Hírlap rendőrséget figyelmeztető megrovásai kissé genieroznak, vagy legfőlegb egy megsértett nemtelen individualitás magánybosszújának nyilatkozása. De nem. Ki hát ez a gazember, és mi célja lehet botrányos cselekvésének? Ezt majd akkor közölni fogjuk, mikor a hatósági eljárásnak eredménye leend. Egy érett korú férfiú, családós háziatya, diplomatikus ügyvéd, ki a Pesti Hírlap szerkesztőjével ez életben sem

⁷⁴ *Pesti Hírlap*, 1841. 97. sz. (december 4.) 814. p. A korrektúrapéldány: Az Országos Széchényi Könyvtár Hírlaptára. FM3/10397. sz. 2. tek. Az eredeti szövegből kihúzott szövegrészeket aláhúzással, a Kossuth által a kihúzásokat követően átdolgozott és megjelent szövegrészeket kurzíválással jelöltük, egyébiránt a közlésben a szöveghű eljárást, és a mai központozási szabályokat követtük.

⁷⁵ A mondat az eredeti cikkben más szórenddel volt fogalmazva: A Pesti Hírlap szerkesztője miatt, amennyiben csak személyét érdeklé, ha mind őt, mind körét a fajtalan mázolások által okozott közbotrány s az anonim fenyegetések kriminalitása figyelemre nem kényszeríték.

⁷⁶ Az eredetiben az utolsó tagmondat: arcát jól összetörte.

szóban, sem tettben, sem semminemű viszonyban soha nem találkozott, és – itt jó még a dolog java – egy magyar időszi lap, a Nemzeti Újság személyzetének egyik tagja! Neve Hindy János. Ily kezek undokítják az érdemteljes, jó emlékezetű Kulcsár Istvánnak, a magyarhoni zszurnalisztika atyjának hagyományát! S egy kis saját-ságos érzésű zszurnalisztikai vetélkedés s kevesített olvasó közönség miatti bosszan-kodás az ok? Nem, mert hiszen tudva van, hogy a Nemzeti Újság már évek óta egy pár száz előfizető mellett haldoklásban van. Mi tehát? Párti düh, uraim, és semmi más! Mert a (tán gúnyból) úgynevezett Nemzeti Újság-nak is van egy pártja, s az ország tudja, minő párt ez. E tények ikertestvéreiként jut eszünkbe az orgvilkolással fenyegető, de a közönség elibe nem jutható névtelen levél, mely Besztercebányán, Zólyom megye lelkes másodalispánjának, Beniczky Lajosnak kapujára függesztetett.

Mi ösztönözheté ez embert ily cselekvésre – gyanúsítgatni nem akarván – nem kutajuk, különben is a közönség ismeri a helyzeteket; mihez mi csak annyit ragasztunk, hogy személyére nézve e lapok szerkesztője elannyira semmi képzelhető érintkezésben vele soha nem volt, hogy bár egy házban laknak, még csak létezéséről sem tudott, még csak nevét sem hallotta ez életben. Megfogtván, előbb könyörgött a megfogóknak, hogy senkinek ne szóljanak, s a köpönyegbe burkoltat még a házmes-ter is csak akkor ismerte meg, midőn bezáráshoz készülvén, megszólalt s eleresztést kért, mivel – úgymond – úgyis a háznál lakik. E lapok szerkesztőjének – ki még csak a lesbeállásról sem tudott semmit – értesítettvén a dolgról, lehetetlen volt nem rosszalnia a megverést, s reggel első dolga volt a járásbeli fősz.[olga]bírónál jelen-tést tétetni, miszerint úgy az éjmadár tényét a törvény által bűnvádilag fenyítettnei rendelt közbotrány és fenyegetőzés tekintetéből, mint hasonlólag megverését is hivata-losan vizsgálja.⁷⁷ Ez megtörtént, s a törvényszék eljárand hivatásában.

Időközben azonban járnak-kelnek a tény háta mögött álló sereg emisszáriusai⁷⁸ szerte a városban, és van gyanúsítás akármennyi. Képzeliük, minő diadal énekelte-nék, ha oda lehetne csürni-csavarni a dolgot, hogy a P.[esti] Hírlap szerkesztője, a botozás hangos ellensége verette meg az éjmadarat! Nem, édes jó urak! Nem, az az örömtők soha sem lesz, hogy tényeink szavainkkal ellenkeznének. Ütlegelésre utasí-tást senki sem adott, sőt intést adtak, hogy ne történjék; de e lapoknak 5 hónapon át folyvást ocsmány gonoszsággal sértegetett szerkesztője még csak azt sem tudta, hogy lesetik; ámbár épp úgy helyesli a meglesetést, amint rosszalja a megverést. A közön-ség tudja, mit tartson a dolgról, tudja azt is, hogy e tény a maga nemében nem egyedüli az országban, s lesz hely, hol nyíltan elmondathatik ennek eredete. A me-gyei törvényszék eljárásának eredményit közleni el nem mulasztandjuk.

Valóban az ember lelke megundorodik, s elszomorodunk némely emberek s némely indulatok jelei fölött. A hurokra került éjmadár ténye, a törvény által bűnvá-dilag fenyítettnei rendelt közbotrány és fenyegetőzés tekintetéből n[eme]s. Pest me-gye büntető törvényszékére adatott föl. Alkalmat veszünk ezúttal még egy, nem tudjuk, minő kútfőből keletkezett de – amint bizonyosan értésünkre esett – az or-szágban szerte híresztelt költeményt megcáfolni. Azt híreszteli ugyanis, hogy e la-

⁷⁷ Invesztigál = kutat, vizsgálódik.

⁷⁸ Emisszárius = megbízott, titkos feladattal felruházott bizalmas.

pok szerkesztője a Nemzeti Újság-ot Kulcsárné asszonytól maga számára megszerezte, s jövendőben ezt és nem a P.[esti] Hírlapot fogja szerkeszteni. Furcsa kis taktika, s éppen most új esztendő közelgésekor!

Kijelentjük, hogy a dolog merő költemény, eredt légyen bár akárkitől. E lapok szerkesztőjének ilyesmi éppúgy nem jutott eszébe, mint – meg vagyunk győződve – Kulcsárné asszonynak sem. Mi bizony már csak – tessék, ne tessék egy vagy másnak – a Pesti Hírlapnál maradunk, amint az előfizetési hirdetményben is olvasható.

[A cikk végére Kossuth lapalji jegyzetet is fűzött:]

A csapdába került éji madárrali esetről különféle balga, s nem annyira tudatlanságot, mint emisszáriusi konkolyhíntegők gonosz szándékait ügyetlenül elpalástoló hírek szárnyalnak a városban. Utolsó kenetről, sőt halálról is épületeskednek. Ha a látogatókról a látogatott állapotjára kellene következtetést húzni, úgy tán ezen botor hírek nem volnának egészen alaptalanok. Azonban a fekete hős él, s nem sok baja, hacsak gaztette nem hat kínosan lelkületére. Pár nap múlva ítélőszék elébe kerülend, hol – mint hisszük – ártatlanságát, minden konferenciák dacára, nehezen lesz bemutatnia. Ennyit a gyanúsítgatók gyáva seregének.

II.

[KOSSUTH LAJOS:] Válasz.⁷⁹

A Világ 99. számában ismét áll egy cikk a P.[esti] Hírlap szerkesztőjének szemé-lye ellen intézve, szokott modorban. A cikk anonim. Ha írója megnevezné magát, a névben alkalmasint egész kommentárra találnánk. Ha meg nem nevezi, igen természetes, hogy az erkölcsi s törvényes felelősséget a Világ szerkesztője vállalja el. Lehet, hogy talán szükség lesz rá.

A névtelent válaszra nem méltatnám, célját nem érte, ha azt gondolá, hogy felbosszant, de a közönség előtt lépett fel, s ennek tisztelettel tartozom. Azon tényről van szó, érdemes olvasó, melyet a P.[esti] Hírlap 97. számában „Egy éji madár hurokra került” cím alatt közlöttem. Előre kell bocsátanom, hogy a tetten kapott egyén megverését mindjárt rosszalltam, rosszallom most is, s fogom mindig a leghatározottabban rosszallni, s ha tudtam volna valamit a dologról, bizonyosan nem történt volna, s nem azért, mintha nem érezném magamat feljogosítva minden bántalmat férfiasan visszatörlni, hanem mivel oly alávaló tény, mint amely e megverésre okot szolgáltatott, az én keblemben megvetésnél egyebet nem ébreszthet.

Azonban miután megtörtént, a sajnálatos miatt, ami közbejött, bizonyosan nem leszek oly gyávává, hogy jogomat, igényemet, kötelességemet megtagadjam. Arról, mit a névtelen „halálíg verés”-nek nevez, majdan ítéland a törvényszék. Keblemben az emberi érzetet megnyugtatja az, hogy amint szemtanúk bizonyítása után tudom, a megveretett nemcsak semmi veszélyben nincs, de sőt fenn van, s szobájában dohánnyozgat is. Olvassa meg, kinek kedve telik ez egyszerű körülmény ellenében a Világ-bani cikk frázisait, s vastag rétegekben feltalálandja a színt, melyben a kérdéses

⁷⁹ MOL. R 101. Korrektúrapéldányok. 3. dob. 1. cs. 100. sz. 112-113. lap.

cikk írva van. A ténynek a megverettre alkalmazásáról szólni nem akarok, ez a bíró dolga lesz. Hogy ő magát ártatlannak állítja, az igen természetes, az ily magános állítások súlyát pozitív tanúk, kéziratok, s előző, kísérő s követő körülmények bizonyítványai ellenében szintúgy a bíró fogja felmérni, ő fogja meghatározni mit nyomjon azon állítás is, hogy a ház falánál (mikint a haragbosszús névtelen írja), „városban nem ritkán látható okból” állott meg. Szólhatnék itt igen pozitív tanúbizonyosságokról, de én bizony a mívelt közönségnek ily tisztátlanságokkali untatásában a Világ példáját követni magamban ingert nem érzek.

Nyomozás és ítélet, mint mondtam, a bíró dolga, én mint vádoló lépek fel, s mint ilyen, minden szónak, melyet írtam, és írok, valóságáról a felelősséget minden tekintetben elvállalom, el pedig annyival inkább, mert tiszta lélekkel mondhatom, hogy az igazságnak még ott is akadván barátai, hol legkevesebbé várhattam volna, az alávalóság fonalának szálai, név szerint, megnevezhetőleg kezemben vannak. Mennyire fogom használni, mennyire nem? Az tőlem függ. Nemtelen bosszú bizonyosan nem lesz vezérem.

No, már a Világ névtelenje legelőbb abban akad fenn, hogy a „hurokra került éjmadár” címből az olvasó vidám hiedelemmel tréfát vár, de csalatkozik, mert gúnnyal talál egy megkínzottak ellenében. Erre azt felelem, hogy a Pesti Hírlap olvasói a kérdéses címtől sem tréfát nem várhattak, sem benne gúnnyal nem találhattak, mert már október 16-án, a Pesti Hírlap 83. számában, midőn a falmázoló s botrányos levélfirkáló individualitásáról álmomban sem képzelegtem, ezeket olvasták: „Egy pár sötétben kullogó betyár, lakásunk táján mázolásával a házfalakat undokítgatja, míg azok kevesebb türelemmel bírnak, mint mi magunk, csitítgatásunk ellenére az éjmadarakat hurokra nem kerítik.”⁸⁰ A Pesti Hírlap olvasói tehát, kik ezt már két hónap előtt olvasták, igen jól tudták, minő tényről van szó, midőn később csakugyan egy éjmadár hurokra kerültnek mondatott, s e címtől tréfát éppúgy nem vártak, mikint gúnnyal benne nem találhattak. Tréfát, uram? Avagy tréfa volt-e a gyalázatos tett, mely családomnak hónapokon át annyi keserű érzést okozott, mely miatt a háznak egy derék becsületes lakosa már elköltözni készült, mert leánya van, kinek az ablaka alatt örökké megújuló fajtalan mázolások arcát piríthatnak, s női gyöngédségét sérthették volna, de tán egyéb kellemetlenséget is okozhattak? Tréfának nézete azt a megbotránkozott közvélemény, mely – midőn az éjmázolások reggelenként lemeszeltettek – minden elmenőnek ajkairól rangállapot, nyelvkülönbség nélkül az undok mázoló ellen hangos szitkokban tört ki nem egyszer? Tréfa volt-e az, aminek felfedezése fölött – kivéven a maga helyén majd név szerint is megemlíthető emisszáriusokat, s mindazokat, kik, mint a Világ névtelenje, a cselekvőben nem látnak egvebet, mint egy „szegény, szenvedő, szerencsétlen családtyát” – mindenki városszerte örömet, helyeslést nyilvánított?

Én rosszallom a megverést és sajnálom a megverést, nemcsak szenvedéséért, de botlásáért is sajnálom, annyival inkább, mert az emberi indulat azt hiteti velem, hogy nem tudja, mit cselekedett. De ha valaki úgy vélekedik, hogy mivel lapjaimban a humanitás mellett emelem szózatomat, énrajtam minden inhumanitást büntetlen el lehessen követni, hogy mivel a büntetőeljárás körül annyi kezeséget követelek,

⁸⁰ Ld. 15. sz. jegyz.

családom békés nyugalját undok alávalósággal lehessen kísérteni, s én csak ne is szóljak, s napvilágosságú próbákkal kezeim közt ne higgyem a napnak, hogy világít – ez mégiscsak szintoly erős, mint balgatag követelés. Van egy szójárás, mely azt mondja, hogy egy ostoba barát többet árt, mint száz ellenség. Erős szándokot táplállok ifjúkorom óta, hogy a bosszú indulatát tényre változni magamnál soha nem engedem, s a társaság zajától elvonulva élt csendes házi köröm békés örömeiben szeretek felejteni minden méltatlanságot, mellyel polgári életem göröngyös útjain találkozom. És most is, sem én, sem emisszáriusaim nem járnak házról házra, mint mások járnak, de ha ily cikkek, mint ez a Világ-bani, rákényszerítenek, hogy alávaló módon marcangolt becsületem miatt, a sértett kebel minden energiájával nyomozásokhoz nyúlni el nem kerülhetem, az eredményeknek oka nem leszek.

És így még csak egy szám van hátra, kérdem én: azon falmázolási s vele rokon tény nem egy alávaló gazcselekedet-e? Úgy gondolom, nincs, s nem is lehet ember, ki erre igennel ne felelne. Így felel maga a Világ anonim írója is, ő is „undoknak”, „botránkoztatónak” nevezi a kérdéses falamázolásokat, s nyíltan és kereken alávaló ténynek nevezi. És így kérdem, lehet-e gazembernek nem nevezni, ki ily undok, botránkoztató tényt elkövet? Ki az, aki elkövette? Erről a bíró majd ítéland, s ártatlant bizonytalannal nem fog sújtani. De hogy az, aki elkövette, alávaló gáztettet tőn, s ki ilyest elkövet, az gazember, e logikának úgy hiszem, igazolásra nincs szüksége, legkevésbé annak ellenében, ki a tényt maga is undok botránkoztató alávaló ténynek nevezi. Egyébiránt én így szólottam: „Ki hát ez a gazember, és mi célja lehet botránnyos cselekvésének? Ezt majd akkor közölni fogjuk, mikor a hatósági eljárásnak eredménye leend.” És ezt tán túlságos gyöngédséggel mondottam így, mert az individuális alkalmazásról, nem gyanúm, de a legpozitívumabb adatokra épített csalhatlan meggyőződés van. Azonban az én itt idézett szavaimra tessék reá olvasni a Világ-bani anonim alkalmazását, s lehetetlen, hogy eszébe ne jöjjön mindenkinek e szó: „Te mondád.”

Ezzel a közönségnek tartoztam, ami a Világ-i cikk személyes piszkolódásait illeti, nagyobb tisztelettel viseltetem lapjaim olvasói iránt, mintsem türelmüket viszonozással fásasztanám. Azon felelősségnek, melynek itt helye van, útját és módját jól ismerem.

Még Kulcsárné asszonyság neve alatt megjelent „méltatlan gyanúsítás” című tirádákra is kellene talán felelnem, de biz én azt gondolom, hogy arra mindenki maga magának is megfelel. S így én csak ennyit mondok: tessék, ne tessék, kívánjon szerencsét, ne kívánjon, nagyobb jutalomdíjjal vagy kisebbséggel – bizony csak a Pesti Hírlapnál maradok. Kulcsárné asszonyságra nézve csak annyit jegyezvén meg, hogy boldogult férje emlékezetét magam is illő tiszteletben tartom, s a nevezett asszonyság ellen, hírcáfoló tudósításomban egy betű gyanúsítás sincs, sőt ellenkező van. A „furcsa taktika” azoknak szólott és szól, kik dolgokról, mikről úgy Kulcsárné asszonyság, mint én, soha sem álmodtunk, pletykát költenek, de alkalmasint nem avégett, hogy a Nemzeti Újság-nak publikumot szerezzenek, hanem hogy a P.[esti] Hírlapnál

publikumot csökkentsenek. „Azt hallottuk felőle, semmi sem lesz belőle” – szól a közmondás.⁸¹

III.

[KOSSUTH LAJOS: Kommentár az 1842. február 1-i pesti közgyűléshez.⁸²]

E lapok szerkesztője, kit e napon úgy, valamint a közgyűlés következő napjain is, a köztanácskozásbani részvétől betegség eltartóztatott, csudálkozással hallotta s olvasta a hírlapokból, hogy e piszkos kérdés pártkérdéssé lön.

Csudálkozással, mert igazán teljes joggal kérdezhetni, ha vajon oly párt is van-e már az országban, melynek szinte egy individuum képviselje, kit tetten kapott éjjeli falmázolóknak állít két tanú (bár egyik, minthogy őt megveré, mit tenni semmi esetre sem szabad, criminalis praxisunk szerint a körülmények minden összehangzása mellett is tanúnak nem vétetett), s kinek szerény egzisztenciája ekkorig, valamint e lapok szerkesztője előtt úgy alkalmasint az ország 0,999999 része előtt is nem sejtett titok vala? Mi legalább pártügy nevére részünkről ily piszkos ügyet érdemesíteni soha sem fogunk; hacsak némely lapok, melyek – úgy hisszük – e tárgy körüli kapzsi szószátyárságukkal magukat igen rútul bélyegezék, azon tant nem akarandják a publikumra kényszeríteni, hogy mivel mi a humanitás elveit szeretjük hirdetni, nekünk köteleességünké válik minden inhumanitást [= embertelenséget] elszenvedni.

Ezúttal is tehát szándékosan a jegyzőkönyv szavainál maradtunk, s azon urakat, kik – mint halljuk – a gyűlésen elfelejtést emlegettek, bizonyosokká tehetjük, hogy mi bizony az egész piszkos dolgot már igen régen elfelejtettük, s reá legalább a nagy publikum előtt bizonyosan soha sem fogunk visszaemlékezni, hacsak mások inhumanitása nem kényszerít. De ha kényszerít, akkor mindenek előtt a törvényszéki s gyűlési pertractatio [= tárgyalás, vitatás] alatt volt petáknak [sic!] s némely egyebeknek közhírré tételével utána leszünk, hogy tudja meg a közönség, minő gyönyörű párt is van e hazában, ha már csakugyan igaz, hogy a piszkos ügy pártkérdéssé vált.

Szerk.

⁸¹ A cikknek az utolsó része önállóan, „Kulcsárné asszonyság” címen jelent meg a lapban. *Pesti Hírlap*, 1841. 100. sz. (december 15.) 837-838. p.

⁸² *Pesti Hírlap*, 1842. 116. sz. (február 10.) 95. p.; MOL. R 101. Korrektúrapéldányok. 3. dob. 1. cs. 116. sz.